

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Diplomová práce

2008

Lenka Hájková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Turecká menšina v Německu

Autorka: Lenka Hájková

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Fantyš

České Budějovice 2008

Anotace:

Cílem diplomové práce je analýza turecké menšiny v Německu. Snahou je hlubší uchopení a reflexe problému. Ke splnění cíle dopomohl dlouhodobý pobyt v Německu, množství kontaktů a již provedený první monitoring turecké menšiny. (Tento fakt je nanejvýš důležitý a významný pro možnosti originality řešení). Teoretický rámec práce představuje teorie migrace, zahraniční politika a integrace, jako společný rámec nově se formující podoby Evropy (v tomto smyslu téma práce překračuje pouze německé prostředí). Těžiště řešení problému spočívá ve vlastním terénním výzkumu, jehož cílem je hlubší uchopení problematiky postavení turecké menšiny. V tomto ohledu je použita technika dotazování (kvalitativněji laděná forma). Vedle toho je využita technika historické analýzy (geneze problému; problém první, druhé a třetí generace turecké menšiny v Německu). Pro zdárné řešení problému je nanejvýš vhodné, ba nezbytné, alespoň rámcově postihnout kulturní specifika turecké menšiny.

Annotation:

The objective of my Master's thesis is the analysis of the Turkish minority in Germany. The tendency of this work is better understanding and reflection of this problem. My long-term stay in Germany, large number of contacts and also the first Turkish minority-monitoring has helped me to achieve this objective. (This fact is all-important and relevant for possibilities of the original solution) Theoretical framework of my work is the theory of migration, foreign policy and integration, as a common factor of newly formed face of Europe (at this point my work exceeds the borders of German-speaking environment) The emphasis of the problem solution is embodied in my own field research, whose objective is deeper understanding to the problematic of the position of the Turkish minority. In this respect I have used the technique of questioning (more qualitative form). As the second technique I have used the technique of historical analysis (genesis of the problem of the first, second and the third generation of the Turkish minority living in Germany. The cultural specifics of the Turkish minority needed to be mentioned for successful solution of the problem.

Děkuji tímto svému vedoucímu práce Mgr. Tomáši Fantyšovi za cenné informace a připomínky, jež mi byly vodítkem při psaní práce. Dále děkuji lidem, kteří mi pomohli obstarat literaturu z německých knihoven, tureckým i německým obyvatelům města Geisenfeld, bez kterých bych výzkum jen těžko zrealizovala.

„Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 25. dubna 2008

Obsah:

1	ÚVOD.....	3
2	TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE	6
2.1	Migrace jako fenomén provázející lidstvo po dlouhá staletí	6
2.1.1	Migrace a její definice	6
2.1.2	Příčiny migrace	8
2.1.3	Přistěhovalectví s Německem jako cílovou zemí	8
2.2	Zahraniční politika v Německu.....	9
2.3	První migrace pracovních sil	11
2.4	Předešlé snahy o integraci.....	13
2.4.1	Nabídky na udělení občanství.....	14
2.5	Integrace dnes	16
2.5.1	Integrace v současném Německu.....	16
2.5.2	Národní plán integrace. „Nové cesty – nové šance“	17
2.6	Turecká menšina v procesu integrace	22
2.6.1	Odcizení z pohledu turecké kultury a tradice?.....	22
2.6.2	Problémy všeobecného a odborného vzdělávání v Turecku.....	26
2.6.2.1	Překážky integračního procesu ve škole	27
2.6.2.1.1	Třetí generace v integračním procesu ve škole	28
2.6.2.1.2	Druhá generace v integračním procesu ve škole	31
3	METODICKÁ ČÁST	33
3.1	Oblast výzkumu	35
4	PRAKTICKÁ ČÁST	38
4.1	Záznam rozhovorů 1G1 – 3G7	40
4.1.1	1G1.....	40
4.1.2	2G2.....	41

4.1.3	2G3.....	44
4.1.4	2G4.....	46
4.1.5	2G5.....	49
4.1.6	3G6.....	51
4.1.7	3G7.....	53
4.2	Záznam rozhovorů N1 a N2.....	54
4.2.1	N1.....	54
4.2.2	N2.....	56
4.3	Vyhodnocení rozhovorů	57
5	ZÁVĚR	66
6	PŘÍLOHY	71
6.1	Tabulky	71
6.2	Grafy	77
6.3	Fotografie.....	79
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	82

1 ÚVOD

Česká republika v současné době představuje lákavý cíl pro velké množství cizinců. Nepředstavuje však už pouze zemi návštěvní a tranzitní, ale i zemi cílovou. Cizince přitahuje dobrá možnost výdělků a stále se zlepšující životní podmínky. Zájem cizinců o práci v zemi umocnil vstup Česka do Evropské unie a hospodářský růst. Za loňský rok přibýlo v ČR nejvíce cizinců v celé její historii, což je alarmující signál nejen pro cizineckou policii, ale i pro vládu a její ministerstva, obzvláště Ministerstvo práce a sociálních věcí, také pro zákonodárce, jež jsou nuceni přemýšlet kupříkladu o novelách zákona o nezaměstnanosti. V České republice se budou rozrůstat národnostní menšiny, jež si přinášejí své kulturní tradice, zvyky, hodnoty ze svých vlastí. Střet majoritní společnosti a minoritní menšiny bude představovat určité problémy, s nimiž se bude nutno vypořádat a vytvořit nezbytná opatření pro dobré soužití v rámci ČR. s fenoménem prudkého nárůstu obyvatel se setkali již naši sousedé, kteří se v zájmu své země několik let integračním procesem zabývají, začleněním menšin do většinové společnosti, a to v nejrůznějších oblastech jako je výchova, vzdělání, pracovní trh, sociální síť a další. Právě z těchto zemí, jež se integračním procesem zabývají již několik let, je dobré brát si příklad a nechat se inspirovat. Země, jež se pro mě stala inspirací, je Spolková republika Německo. Konkrétně integrační proces turecké menšiny, který dnes představuje nejpočetnější skupinu cizinců v Německu.

Zaměření na sousední Německo mě přivedla skutečnost, že se několik let zabývám německým jazykem, k němuž neodmyslitelně patří i německá kultura, realie, obyvatelstvo a s ním i menšiny a jejich problémy. Spolková republika Německo je bezpochyby zemí multikulturní, kde žije mnoho národností, jejichž kultury se navzájem prolínají. Kultury menšin jsou rozdílné, což je v každém případě obohacující, ale na druhé straně to představuje důvod ke vzniku konfliktů. Jednu z největších a zároveň nejnápadnějších menšin ve Spolkové republice tvoří Turci, jejichž integrace do německé společnosti se stala těžištěm mé diplomové práce. Turecká menšina a integrace vůbec je tématem velice

rozsáhlým. Pokusím se o uchopení problematiky od samého počátku, kdy Německo zaznamenalo první migrační vlnu, tedy od roku 1961 a jeho následující vývoj.

Práce obsahuje dvě základní části, teoretickou a empirickou. První, teoretická část, uvádí do problematiky migrace, co migraci předchází, jaké jsou její příčiny a co emigranti od odchodu ze své země očekávají. Obecnou teorii migrace aplikuji na cílovou zemi Německo a její vývoj po druhé světové válce, kdy v zemi dochází k hospodářskému vzestupu a s ním spojenému zvýšenému požadavku na pracovní síly. Pozornost postupně zaměřím pouze na nejpočetnější tureckou menšinu a její soužití s německým obyvatelstvem spolu s dalšími menšinami jako jsou Italové, Poláci, Srbové, Řekové, atd. Soužití rozdílných kultur z různých částí světa přináší na jedné straně obohacení té či oné kultury. Na druhé straně však může prolínání kultur představovat jednu z příčin vzniku problémů, jako jsou jazykové deficity, dvojjazyčný analfabetismus, posilování sebevědomí skrze národnostní menšinu, atd. Dále je to stát, jehož úkolem je usnadnit život všech obyvatel v podobě nejrůznějších programů, ať už se jedná o oblast výchovy, vzdělávání či práce, neboť mnozí cizinci o návratu do své vlasti neuvažují a zůstávají v Německu.

V teoretické části jsou popsány předešlé snahy o integraci, nabídky na udělení občanství a současná integrační politika. Německo si vytvořilo vlastní Národní plán integrace, jehož základní myšlenka a oblasti v práci také zazní. Zvláštní důraz je kladen na integrační kurzy a jazyk z důvodu mého lingvistického zájmu a studia germanistiky. Poslední část teoretické práce je věnovaná turecké menšině a jejímu procesu integrace s ohledem na tureckou kulturu a tradici. Pro přehlednější uchopení problému je turecká menšina v Německu vnímána z perspektivy od sebe se odlišující první, druhé a třetí generace. Problémy všeobecného a odborného vzdělávání v Turecku, nástin tureckého školního systému a šance na pracovním trhu ve srovnání s Německem hrají významnou roli pro pochopení některých činů Turků. Základní element integračního procesu ve škole tvoří dvě různé skupiny dětí, jež mají na jedné straně potíže se svojí identitou, a na straně druhé jsou to děti, které mají potíže se socializací a přizpůsobením se.

Pravidelné návštěvy Německa, půlroční studium na univerzitě v Augsburgu, kontakty v místě výzkumu a znalost německého jazyka mi umožnily provést výzkum

turecké menšiny v Německu. Stěžejním bodem celé práce je empirická část, která popisuje postup, proces a výsledky kvalitativního výzkumu turecké menšiny v rámci tří generací. Vycházím ze sekundárních analýz statistik a dokumentů statistického úřadu Německa a statistického úřadu města Geisenfeld, které představuje oblast, kde se výzkum odehraje. Ve výzkumu uplatním techniky pozorování, nestandardizovaný osobní či skupinový rozhovor. Respondenty vybírám tak, abych pokryla všechny tři generace turecké menšiny, tzn. všechny věkové skupiny. Zároveň mám v úmyslu nahlédnout na problém z mužského a ženského pohledu. Celý výzkum je možný uskutečnit pouze v německém jazyce, neboť se realizuje za hranicemi České republiky, jeho výsledky však přepíši do českého jazyka, i když se jistě nevyhnu občasným německým obrátům. Kromě Turků do rozhovorů zapojím i německé občany, abych si vyslechla názory také z druhé strany. Před samotným výzkumem popíši město, kde se výzkum uskuteční.

Na závěr své diplomové práce vyhodnotím rozhovory, čímž zjistím, zda došlo k potvrzení teorií v úvodní části práce. Z výsledků výzkumu by mělo vyjít najevo porovnání a změny v generacích, zda a v jakém měřítku došlo k posunu, zda se integrační proces daří či dochází k prohlubování rozdílů mezi majoritním a minoritním obyvatelstvem, a zda opatření státu přispívají k úspěšné integraci či nikoli.

Účelem práce je uchopení problému z lidské stránky a očima občana České republiky, jež bude vzhledem k politickému vývoji v budoucnu svědkem podobných nedostatků v integraci. Fakt, že se v Německu nacházím v podobné roli cizince stejně jako Turci, mi umožní pohlédnout na integrační proces objektivněji než místnímu německému obyvatelstvu. Studijním pobytem v Německu jsem získala dostatek kontaktů s tureckými občany. K práci mě přivedla i skutečnost, že v Čechách není příliš dostupná literatura o integračních plánech sousedních zemí, žádné zmínky o turecké menšině a o nedostacích v integraci, které již nastaly nebo nastat mohou. Bez pochyby by to mohla být minimálně inspirace a vodítko, jak předcházet podobným problémům, jež se v České republice mohou vyskytnout během několika let.

2 TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

2.1 *Migrace jako fenomén provázející lidstvo po dlouhá staletí*

Od pradávna lidé putovali z místa na místo. Příchod do nových komunit¹ byl přísně střežen, kontrolován a omezován jako dnes. Jednotlivé komunity přijímaly nové členy podle pevně stanovených pravidel, na jejichž základě například nemocní, chudí a zločinci patřili k těm, před kterými se brána do nové komunity uzavírala. Naopak vítány byly přírůstky, jež přinášely bohatství, znalosti, zručnost či kulturu. Pohyb obyvatelstva měl mnoho příčin a důvodů. Lidé se stěhovali za úrodnější půdou, obživou, v důsledku přírodních katastrof či z politických a náboženských důvodů.

2.1.1 **Migrace a její definice**

Pojem migrace zahrnuje všechny migrační pohyby: migrace uvnitř země, překročení hranic z různých motivů, dobrovolné vystěhovalectví nebo vyhnání kvůli válkám či diktaturám, regulovaná pracovní migrace či ilegální hledání práce za hranicemi vlastního státu. Zásadním vymezením migrace je fakt, že se migrační pohyb uskutečňuje mezi prostory určenými státními hranicemi. K tomu patří i další faktory jako například časové ohraničení a doba odloženého návratu. Je-li po překročení hranice doba trvání pobytu delší než rok, stává se člověk migrantem.

Jevem charakteristickým pro druhou polovinu dvacátého století je migrace uvnitř státu, kde dochází k přesunu obyvatelstva z venkova do měst. O polovinu století později jde o migraci z městských center do předměstských částí. Opakem jsou mezinárodní

---

¹ z lat. *communitas* = společenství – též společenství pospolitost – sociální útvar charakterizovaný jinak zvláštním typem sociálních vazeb uvnitř mezi členy, jednak specifickým postavením navenek, v rámci širšího sociálního prostředí. Byť se jedná o jednu základní kategorii sociologického myšlení, bývá pojem komunita chápán velmi nejednoznačně. Petrušek, Miloslav a kol.: *Velký sociologický slovník*. 1. vydání A-O, Praha: Karolinum, 1996, str. 512. ISBN 80-7184-164-1

migranti, což jsou lidé žijící déle než jeden rok mimo svůj stát původu. Většina migrantů se usídlila v rozvinutých zemích, zbývající část pak v méně rozvinutých zemích světa.

Migrant je široký pojem, který v sobě skrývá řadu další významů. Velký podíl migrantů tvoří kolem 14 milionů uprchlíků, z nichž je 12 milionů uznaných uprchlíků, přes milion žadatelů o azyl a zbytek tvoří azylanti, kteří se mohou vrátit do země původu. Uprchlíci spadají pod agendu Organizace spojených národů, kde jim je vyčleněn „Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky (UNHCR)“². Dále 22 až 25 milionů vnitřně vysídlených osob, které na rozdíl od uprchlíků nemají v mezinárodním systému žádnou podobnou instituci. Mezi migranty patří také skupiny nelegálních migrantů, jejichž počet lze však jen stěží určit.

Ženevská úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 stanovuje přesnou definici: „Uprchlíkem je osoba, která se nachází mimo svou vlast, a má oprávněné obavy z pronásledování z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních, kvůli příslušnosti k určité společenské vrstvě nebo zastávání určitých politických názorů.“³. Označením uprchlíci se často míní nejenom ti, které již nějaký stát uznal jako splňující podmínky pro udělení azylu, ale také ti, jejichž žádost o azyl se teprve projednává. Ženevská úmluva je dokumentem mezinárodního práva a primárně zavazuje státy, aby v ní obsažené závazky zakotvily ve svých právních rádech. Z tohoto důvodu mají státy vlastní azylové zákony, které vychází z definice a principů Ženevské konvence. V České republice je proto udělován status azylanta namísto uprchlíka. Právo na azyl je ustanoven „v článku 43 Listiny základních práv a svobod“⁴. Povinnost poskytnout azyl není zakotveno nikde. Ženevskou úmluvu o právním postavení uprchlíku podepsalo 131 států. Mezi 41 zeměmi, které úmluvu nepodepsaly, patří některé z nejlidnatějších asijských států včetně

---

² Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. URL: <http://www.unhcr.cz>, 10. 8. 2006

³ Stránky Ministerstva vnitra. URL: <http://www.mvcr.cz/azyl/index.html>, 10. 8. 2006

⁴ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. URL: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>, 10. 8. 2006

Bangladéše, Indie, Indonésie, Pákistánu nebo Thajska a polovina arabských zemí – Irák, Kuvajt, Jordánsko, Saudská Arábie a Spojené arabské emiráty.

2.1.2 Příčiny migrace

Průmyslové země potřebují dělníky, kteří za nízké mzdy přijímají taková pracovní místa, jež nejsou domácím obyvatelstvem příliš oblíbená, jež jsou nebezpečná, náročná, špinavá, nebo nezdravá. Zahraniční pracovní síly se práce s ochotou ujmou, poněvadž i přes jistou náročnost si mohou za poměrně krátkou dobu vydělat více peněz než ve své zemi. Po dokončení sjednaného úkolu se dělníci často vracejí zpátky do země původu.

V průmyslově nerozvinutých zemích s vysokým počtem obyvatel bývají lidé často jako dělníci vysíláni do průmyslových zemí, čímž klesne ve vlastní zemi míra nezaměstnanosti. Zároveň je uveden do chodu obchod s devizami, protože zahraniční dělníci přivezou zahraniční devize do své domácí země. O návrat vyslaných pracovníků se však často jejich země původu již nezajímá.

Migrační pohyb prochází cestou z průmyslově méně rozvinutých zemí do zemí, jež jsou průmyslově rozvinuté. K migračnímu pohybu dochází také v případě, že země nedosahují standardu rozvinutého státu. Obyvatelé ze zaostávajících oblastí se vydávají na dlouhou cestu v naději najít práci. Politicky nestabilní a diktátorské země či diktaturám podobné režimy, vojenská vláda nebo vláda s politickou nebo náboženskou absolutní mocí nutí často své obyvatele k emigraci. Většinou je to pro migranty jediná nabízející se možnost jak vést plnohodnotný lidský život.

2.1.3 Přistěhovalectví s Německem jako cílovou zemí

Pracovní a expertní migrace, politicky, nábožensky nebo etnicky pronásledování jedinci hledající azyl, váleční uprchlíci, vysídlenci a nakonec osoby hledající únik před chudobou představují pestrou paletu důvodů přistěhovalectví do Spolkové republiky Německo.

Po druhé světové válce došlo v západním Německu k velkému hospodářskému vzestupu a s ním vzrostly požadavky na pracovní síly. Tyto požadavky byly řešeny

nabídkou pracovních míst do jiných zemí. Zájemci o tuto práci přijali nabídky s nadšením. Byli si zároveň také vědomi, že práce v zahraničí nebude jednoduchá. Dostali příležitost realizovat se mimo zemi svého původu a přijímali práce, jež domácí obyvatelé odmítali. Bydleli nedůstojně v ubikacích vedle firmy, neměli žádné perspektivy a nikdy neunikli označení „host“. Přes všechna zmíněná a jim vědomá rizika mnozí nesnadnou cestu podstoupili.

Během pobytu v zahraničí docházelo k zjevným problémům. Vznikaly rozsáhlé jazykové deficity, migranti žili v nejistotě, zda setrvají v Německu nebo se vrátí zpět do své země. Po delší době se však přiklonili k variantě první, a to zůstat ve Spolkové republice. Rozdílné kultury se vyvíjely vedle sebe a navzájem se ovlivňovaly. Po několikaletém pobytu v hostitelské zemi se přistěhovalci cítí téměř „jako doma“, i když stesk po Turecku stále přetrvává. Většina z nich přesto zůstává nadále v Německu, neboť to je právě ta země, které obětovali své mládí a život. Z toho důvodu vznikají v hostitelské zemi „kulturní ghetta“. Mnozí se věnují svému druhu domácí kultury, která v takové podobě již vůbec neexistuje. Jedná se o tzv. „kulturní konservatismus“ své imaginární země, o snahu uchování dědictví svého národa nebo kultury. Často zůstává pouze minimální kultura, karikatura kultury, která je částečně zachována.

2.2 Zahraniční politika v Německu

Studium cizinců ve Spolkové republice po roce 1955 se vyznačuje postupným přechodem od otázky zahraničních pracovních sil k pravému problému přistěhovalectví. V dokumentu „Zemské centrály pro politické vzdělávání“⁵ (Landeszentrale für politische Bildung) člení Dr. Karl-Heinz Meier-Braun historii zahraniční politiky v Německu od roku 1955 až do současnosti do šesti fází. Celá následující kapitola vychází z tohoto.

---

⁵ Der Bürger im Staat, Landeszentrale für politische Bildung, Baden-Württemberg (Zemská centrála pro politické vzdělávání, Baden-Württemberg). URL: http://www.buergerimstaat.de/4_06/integration.pdf, 24. 2. 2008

V první fázi zahraniční politiky, kterou lze také nazvat „Náborová fáze“ nebo „Perioda zahraničních dělníků“, se ucházely miliony zahraničních pracovních sil o práci v cizině.

Druhá fáze zahraniční politiky trvala od roku 1973 do roku 1979 a stála pod mottem „Konsolidace studia cizinců“. Diskuse o nákladech a nutnosti migrace pracovních sil, tak jako útek před sociálními konflikty, se projevila ukončením náborů zahraničních pracovních sil, stanoveným na 23. listopad 1973.

V kratší třetí fázi od roku 1979 až 1980 stály ve středu zájmu zahraniční politiky integrační koncepty. V tomto období předložil první pracovník Spolkové vlády, odpovědný za cizince a dřívější ministerský předseda Nordrhein-Westfalen, Heinz Kuhn memorandum, ve kterém požadoval uznání faktického přistěhovalectví a komunální volební právo pro cizince. Od konce sedmdesátých let došlo na univerzitách a pedagogických školách k zřízení studijního oboru „Němčina jako cizí jazyk“ (Deutsch als Fremdsprache). V osmdesátých letech se podnikaly rozsáhlé výzkumy němčiny jako druhého jazyka přistěhovaleckých dětí.

Čtvrtá fáze zahraniční politiky trvající od roku 1981 do roku 1990 je označována jako „Přelom zahraniční politiky“. Po nástupu nové vlády koalice CDU/CSU/FDP byla schválena zpětná opatření pro zahraniční zaměstnance. Ve středu zájmu stál princip předčasného vrácení zaměstnaneckých příspěvků z důchodového pojištění bez čekací doby. Na konci dlouhého boje o reformy vstoupil 1. ledna 1991 v platnost nový zákon pro cizince.

Pátá fáze zahraniční politiky začala roku 1990 a trvala až do roku 1998. V devadesátých letech stála v popředí azylová politika, neboť počet zájemců o azyl dosáhl v roce 1992 svého vrcholu (cca 440.000 zájemců o azyl).

Šestá fáze politiky státu ve vztahu k cizincům je obdobím, kdy bylo reformováno právo o státní příslušnosti. Je nazývána „Boj o přistěhovalecký zákon“. Tato fáze stále trvá. (viz Příloha, tabulka č.1)

Dosavadní principy původu byly doplněny územním principem. Podle Spolkového úřadu pro migraci a uprchlíky obnášel počet cizinců žijících v Německu k roku 2003 přes

7,3 miliónů osob. Státní příslušníci z Turecka tvořili k 30. červnu 2004 nejpočetnější skupinu cizinců (1.837.359). Druhou větší národnostní skupinu ve Spolkové republice představovali italští státní příslušníci (589.504), dále pak osoby ze Srbska a Černé hory (512.233). Ze 7,3 milionů cizinců žijících v Německu se každá pátá osoba v Německu narodila⁶. 30. 7. 2004 schválil Spolkový sněm nový přistěhovalecký zákon. Státní integrační nabídky pro cizince (jazykové kurzy, úvod do právního řádu, kultury a dějin Německa) a „pozdější vystěhovalce“ (Spätaussiedler)⁷ zde byly poprvé řízeny zákonem. Dne 1. 1. 2005 zákon vstoupil v platnost.

2.3 První migrace pracovních sil⁸

Přistěhovalectví pracovních sil do Spolkové republiky Německo bylo v padesátých letech ve srovnání s následujícími lety nepatrné. Do roku 1959 bylo najato asi 50.000 cizinců, zejména Italů. Na základě rozrůstající se ekonomiky a rostoucí poptávkou po pracovních silách do průmyslu následovaly roce v 1960 smlouvy o nábore pracovních sil s Řeckem a Španělskem. Zkrácení pracovní doby na 45 hodin týdně, prodloužení doby vzdělávání, stavba Berlínské zdi a nástup válečných ročníků s nízkou porodností vedly k poklesu domácí nabídky pracovních sil. Proto byly již v roce 1961 podepsány další

---

⁶ Data upravena podle Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Spolkový úřad pro migraci a uprchlíky). URL:

http://www.bamf.de/cln_006/nn_442496/SharedDocs/Anlagen/DE/DasBAMF/Downloads/Statistik/statistik-anlage-teil-2-auslaendezahlen-auflage14.templateId=raw.property=publicationFile.pdf/statistik-anlage-teil-2-auslaendezahlen-auflage14.pdf, 23. 2. 2008

⁷ Od 1. 1. 1993 jsou tak nazýváni všichni imigranti německého původu, dokud nezískali německou státní příslušnost.

⁸ Kapitola upravena podle Bundeszentrale für politische Bildung (Spolková centrála pro politické vzdělávání). URL:

http://www.bpb.de/publikationen/7LG87X,1,0,T%FCrkiye_Minderheit_in_Deutschland.html#art1, 10. 5. 2006

smlouvy o nábore pracovních sil s Tureckem, později s Portugalskem, Tuniskem, Marokem a nakonec v roce 1968 s Jugoslávií.

Tyto smlouvy nabízely všeobecný rámec nábore pracovních sil ve jmenovaných státech. K tomu byly extra zřízeny zprostředkovatelské kanceláře. Němečtí podnikatelé nahlásili potřebu pracovních sil, načež byli vybráni vhodní uchazeči a uchazečky. Německá strana vycházela z toho, že se najatí pracovníci po jisté době vrátí zpět do jejich vlasti.

Smlouva o nábore tureckých pracovních sil pro německý trh mezi Německem a Tureckem byla uzavřena 31. října 1961. V tomto roce byl počet nahlášených volných pracovních míst kolem 500.000, naproti tomu stálo pouze přibližně 180.000 nahlášených nezaměstnaných Němců. Na základě prudkého cenového růstu oleje v roce 1973 nastala ekonomická recese a rapidně se snížila poptávka po pracovní síle. Spolková vláda byla proto v listopadu 1973 nucena nařídit zastavení nábore. Tenkrát žilo v Německu 910.500 Turků. První vlna reemigrace se konala již během poklesu konjunktury v letech 1966/67. Protože se v Turecku nenaskýaly vůbec žádné možnosti k ekonomickému postupu, snažilo se více reemigrantů o návrat do Německa.

Cílem zastavení nábore bylo, aby se dlouhodobě zredukoval počet zahraničních pracovních sil v Německu. Toho však dosaženo nebylo a plánování zaměstnavatelů i migrantů se změnilo. Německá ekonomika nechtěla nahradit právě zaučené zahraniční pracovní síly novými nezaučenými silami.

Také představa, že se turečtí migranti vrátí po určitém čase opět zpět do Turecka a své naspořené peníze investují tam, se stala hůře proveditelná než tušili. Naspořené prostředky zdaleka nevystačily na bezstarostnou existenci. Protože se rýsoval delší pobyt v Německu, následovaly zbytky rodin své migrační předvoje. Mohly se při tom opřít o mezinárodní smlouvu, která stanovovala právo přistěhovalců na rodinu.

Zpočátku, než v roce 1981 klesl věk sloučení rodiny z osmnácti na šestnáct let, přicestovalo do Německa přes 200.000 členů rodin ročně. V osmdesátých letech se počet členů turecké menšiny žijících v Německu ustálil přibližně na 1,5 milionech. Od začátku

devadesátých let až dodnes narostl počet Turků na 2,4 milionů, z toho bylo zhruba 400.000 přiděleno občanství.

Aby se vytvořil finanční stimul pro návrat migrantů do vlasti, schválil Spolkový sněm 28. listopadu 1983 „Zákon na podporu zpáteční připravenosti cizinců“, který v letech 1983 a 1984 přiměl kolem 250.000 cizinců, většinou pocházejících z Turecka, k návratu. Tento zákon byl schválen nejen z ekonomických uvážení, ale také, protože byla turecké menšině odepřena způsobilost integrovat se do křesťansky ražené západní země.

O lidských a ekonomických následcích návratů se německé obyvatelstvo dozvědělo jen velice málo. Pro mnoho dětí, které strávily velkou část školního věku v Německu, znamenal návrat rozloučení se navždy. Rodiny se musely zavázat, že vycestují v rodinném svazu a bez možnosti opětovného příchodu do Spolkové republiky. Rodiny, které dlouhé roky pracovaly v západním Německu, dostaly vyplaceno pouze to, co v průběhu času samy zaplatily do zákonného důchodového pojištění. Podíl zaměstnavatele byl ponechán, a návrat upustil od pozdějšího nároku na rentu.

Pro mnohé to znamenalo osudové rozhodnutí. Zejména neúspěšné byly modely k začleňování dřívějších zahraničních pracovníků v Turecku. K tomuto patřily i společnosti zaměstnanců, které byly v Německu koncipovány pro úspěšnou reintegraci do Turecka. Reemigranti v nich měli na jedné straně najít pracovní místa, a na druhé straně se měli stát společníky tohoto podnikání. Z rozdílných důvodů tomu v průběhu několika let společnosti zaměstnanců bránily.

2.4 Přešlé snahy o integraci

Na začátku devadesátých let se rozpoutala diskuse o integraci cizinců, mezi které patřili obzvláště turečtí státní občané v Německu. Při této široce diskutované debatě šlo především o otázky, zda jim bude ulehčeno udělení státního občanství, tak aby realita přistěhovalectví byla spravedlivá.

2.4.1 Nabídky na udělení občanství⁹

Již v roce 1991 se změnil občanský zákoník pocházející z Německé říše a usnadnil udělení státního občanství. Dvojitý občanství bylo ponecháno pouze ve výjimečných případech, a to když nebyla výpověď z původního občanství možná. Turecké úřady umožňovaly svým bývalým státním příslušníkům, kteří již dali výpověď z tureckého občanství, opět požádat o turecké občanství. Výpověď byla podmínkou pro udělení občanství německého. Tímto způsobem dosáhlo přibližně 260.000 Němců tureckého původu dvojího občanství.

Tato praktika byla v roce 1997 na tlak německé vlády omezena. Dřívější turečtí státní příslušníci obdrželi od té doby od tureckých úřadů ještě tzv. „bembe kart“ (růžová karta), která je opravňovala žádat o omezený pozemek a převzít dědictví, což například volební právo neuznalo. Podle údajů statistického spolkového úřadu bylo v roce 1999 uděleno německé občanství 103.900 osobám tureckého původu. Po lehkém ústupu v roce 1997, kterému předcházela silný nárůst od roku 1991, toto znamenalo stoupání o 57 % oproti roku 1998. Dohromady bylo dáno na konci roku 1999 občanství 337.841 osobám pocházejícím z Turecka, mezi tím se počet nachází odhadem kolem 400.000.

Zákon o udělení občanství, který spočíval od dob Německé říše na principu „ius sanguinis“, práva krve¹⁰, byl změněn teprve 1. ledna 2000. V lednu vstoupilo v platnost již zmíněné nové právo o státním občanství. Vedle práva původu existovalo „ius solis“, právo země¹¹. Poté měl každý člověk, který se narodil v Německu, nárok na německé občanství. Občanství rodičů nehrálo roli. Podmínkou bylo pouze, aby žil jeden z rodičů minimálně osm let v Německu.

---

⁹ Kapitola upravena podle Bundeszentrale für politische Bildung (Spolková centrála pro politické vzdělávání). URL:

http://www.bpb.de/publikationen/7LG87X,2,0,T%FCrkische_Minderheit_in_Deutschland.html,

10. 5. 2006

¹⁰ občanství je závislé na původu předků

¹¹ občanství je závislé na místě narození

Nový zákon umožňuje udělení občanství také migrantům, kteří žijí nejméně osm let v Německu, mají povolení k pobytu, ovládají německý jazyk, nepobírají nezaměstnanecké nebo sociální přídatky a nejsou trestaní. Dvojí občanství bylo však stále zamítnuto. Okruh lidí, kterým bylo uděleno občanství, se ale stále rozšiřoval.

Turecké obyvatelstvo na toto ustanovení v novém zákoně o občanství reagovalo se zklamáním. O značnou kritiku se postaraly obzvláště pravidla dvojího cestovního pasu, předpoklady pro získání občanství a dostačující německé jazykové znalosti. Některé zahraniční příslušníky dokonce takový způsob udělení občanství úplně odradil.

Další stěžující okolností pro udělení občanství byly příliš vysoké poplatky (255 Euro za dospělé, 51 Euro za děti do 16 let). Cizinci znejistili také kvůli jazykovým testům, v kterých museli kvůli získání občanství obstát. Testy nebyly ve spolkových zemích jednotné, lišily se náročností zadání. Splnění testů bylo obtížné především pro první generaci tureckých migrantů, kteří přišli do Německa až v dospělosti. První generace Turků neměla příležitost se německý jazyk kvalitně naučit, neboť rovnou nastoupila do zaměstnání, kde nebyl německý jazyk příliš zapotřebí. Přesto se mnoho migrantů, kteří měli stálý pobyt v Německu, rozhodlo německé občanství přijmout, aby obdrželi právní jistoty a participační možnosti.

Příjmem německého občanství byla výrazně prohloubena integrace, neboť tímto migranti dosáhli politické rovnoprávnosti, což je podmínkou pro rozvoj občanského uvědomění.

2.5 *Integrace dnes*

2.5.1 **Integrace v současném Německu**¹²

Migrace a integrace mají v Německu dlouhou historii. V jádru jsou důvody stále stejné. Migranti touží po lepším životě pro sebe a své potomky. K migraci je vede také strach před politickým, etnickým nebo nábožensky motivovaným pronásledováním či násilným vyhnáním ze země.

Od roku 2005 Spolkový úřad a zemské úřady obohacují statistiky také o data k osobám s migračním pozadím. Ke skupinám osob označovaných tímto termínem jsou míněny přistěhovavší cizinci, cizinci narození v Německu, cizinci přijatí za občany Německa, „pozdní vystěhovalci“ (Spätaussiedler) a děti s minimálně jedním rodičem, který splňuje jeden ze zmíněných znaků. Lidé s migračním pozadím nemusí mít vlastní zkušenosti s migrací. Většina z nich žije od narození v Německu. Podle zmíněných kritérií žilo k roku 2005 v Německu 15,3 milionů lidí s migračním pozadím.

Jak již bylo naznačeno, cizinci žijící v Německu pochází z 26,1 % z Turecka a 31,5 % z ostatních států nepatřících do EU. Mezi další méně početné skupiny patří Italové 8,0 %, Jugoslávie / Srbsko a Černá hora 7,3 %, Polsko 4,8 %, Řecko 4,6 %, Chorvatsko 3,4 % a z ostatních zemí patřících do EU tvoří cizinci 14,3 % skupinu. (viz Příloha, tabulka č. 2, 3 a 4, graf. č. 1)

Další významná statická data se ptají na otázku po počtu muslimů žijících v Německu a zemi původu. Muslimské víře je otevřeno více než tři miliony, čímž se islám stává třetím nejpočetnějším náboženstvím v zemi. Muslimové přicházejí z různých částí světa. Více než polovina z nich pochází z Turecka. Ale také muslimové z Bosny a Hercegoviny, Iráku, Maroka, Iránu a z mnoha dalších zemí žijí již desítky let v Německu.

---

¹² Text a data upravena podle Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Integration (Spolkový úřad pro migraci a uprchlíky, Integrace). URL: http://www.integration-in-deutschland.de/cln_006/mn_284312/SubSites/Integration/DE/01_Ueberblick/Grundlagen/InDeutschland/Zuwanderer/zuwanderer-node.html?_nnn=true, 25. 2. 2008

Integrace přistěhovalců je centrálním úkolem státu a společnosti. Její úspěšnost závisí především na občanech. Na základě přistěhovaleckého zákona stát vytvořil zákonné rámcové podmínky pro nejrůznější integrační nabídku veřejných a soukromých zřizovatelů. Zákon je branou do systematické, strategické integrační politiky. Stát, země, komuny, nakladatelství a spolky nabízejí pestrá opatření a projekty týkající se integrace přistěhovalců. Jejich různorodost se osvědčila a je důležitá, neboť splnila nejrůznější požadavky v integračním procesu. Cílem je umožnit přistěhovalcům rovnoprávnou účast na společenském, hospodářském, politickém a kulturním životě v Německu. Úkolem státní integrační politiky je vytvoření rámce pro integrační procesy, jež se odehrávají v místě soužití lidí. Kromě toho stát poskytuje pro četné integrační projekty nezbytné prostředky. Nejdůležitějším aktérem zabývající se integrací je Spolková vláda, která vytvořila plán pro úspěšnou integraci.

2.5.2 Národní plán integrace. „Nové cesty – nové šance“¹³

Pozadí důvodů, proč je nutné vytvořit systematický „Národní plán integrace“, bylo nastíněno v předchozích odstavcích. Samozřejmě existují migranti, kteří se na integraci aktivně podílí, avšak jsou i tací, kteří se integraci dlouhodobě brání. Svým počínáním uzavírají cestu k úspěšné integraci a musejí počítat s tím, že takové jednání bude sankcionováno. 12. července 2006 vytyčila Spolková vláda ve spolupráci s pěti pracovními týmy základní linie pro integrační politiku:

- zlepšení integračních kurzů
- od samého začátku požadovat německý jazyk
- zajistit dobré vzdělání a vzdělávání a navýšit šance na pracovním trhu
- zlepšit životní postavení žen a dívek, uskutečnit rovnoprávnost

---

¹³ „Der Nationale Integrationsplan. Neue Wege – Neue Chance“ - Národní plán integrace zpracován na základě dokumentů Bundesregierung (Spolková vláda). URL: <http://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/BeauftragtefuerIntegration/NationalerIntegrationsplan/nationaler-integrationsplan.html>, 13. 2. 2008

- podporovat lokální integraci
- kultura a integrace
- integrace pomocí sportu – využívat potenciálů, vytvářet nabídky, rozšířit propojení
- využívat medií – pestrost
- posilovat integraci skrze občanskou angažovanost a rovnoprávnou účast
- věda otevřená světu

Souhrou všech deseti bodů by podle Spolkové vlády mělo dojít k úspěšné integraci cizinců. Žádnou z jmenovaných oblastí nelze vypustit, svou pozornost však zaměřím jen na některé z nich. V prvé řadě se pozastavím hned u první linie zahraniční politiky, kterou je zlepšení integračních kurzů.

Integrační kurzy pro přistěhovalce byly podloženy zákonem teprve 1. ledna 2005, kdy vstoupil v platnost již zmiňovaný tzv. „Přistěhovalecký zákon“. Cílem jazykových kurzů je získání dostatečných jazykových znalostí, jež odpovídají úrovni B1 společného Evropského referenčního rámce pro jazyky. Posluchači, v tomto případě přistěhovalci, by měli být po absolvování kurzu schopni samostatně se dorozumět v každodenním životě, podle věku a úrovně vzdělání vést rozhovor a písemně se vyjádřit. V orientačních kurzech je zprostředkováno všeobecné vědění, čímž se míní znalost právního řádu, kultury a historie Německa, obzvláště pak hodnoty demokratického státu a principy rovnoprávnosti, tolerance a náboženské svobody.

Integrační kurz obsahuje základní a navazující kurz s celkem 600 vyučovacími hodinami plus orientační kurz s dotací třiceti hodin. Základní a navazující jazykové kurzy jsou rozděleny do tří bloků po sto hodinách. Toto modulové uspořádání umožňuje rozdělení účastníků podle znalostí a učebního tempa a zároveň flexibilní změnu kurzu. Orientační kurz v německém jazyce na jazykový kurz navazuje. Vyučování probíhá minimálně v dotaci pěti a maximálně dvaceti pěti hodin týdně. Skupiny posluchačů mohou mít nejvýše 25 členů. Integrační kurzy jsou ukončeny jazykovou zkouškou „Zertifikat Deutsch“ a testem z hodin orientačních kurzů, přičemž úspěšná účast v kurzech je prokazatelná.

V zásadě se po domluvě s příslušným zřizovatelem může účastnit integračních kurzů každý. Finanční požadavky se vztahují pouze na osoby, které podle Přistěhovaleckého zákona nemají nárok účastnit se kurzů. Nárok na bezplatnou účast státem požadovaných integračních kurzů mají podle zákona „pozdní vystěhovalci“ a od 1.1.2005 přistěhovavší se cizinci, jež žijí dlouhodobě v Německu a nejsou dosud dostatečně jazykově vybaveni. Za určitých podmínek jsou cizinci povinni účastnit se integračních kurzů. Cizinci, kteří v Německu již žijí a jsou členy Evropské unie, mohou být k požadovaným integračním kurzům připuštěny, pokud jsou volná místa. (viz Přílohy, tabulka č. 5)

Dříve než posluchači dostanou státní příspěvky, musí si obstarat potvrzení, která účastníka opravňují kurzů se účastnit.

Cizinecké úřady, Spolkový správní úřad a Spolkový úřad pro migranty a uprchlíky doručují, spolu s potvrzením o oprávnění účastnit se kurzů, informace k integračním kurzům, dále pak seznam zřizovatelů jazykových kurzů, jež v regionu realizují integrační kurzy. Cizinci a „pozdní vystěhovalci“ se nakonec do kurzu, jež si vybrali, přihlásí sami.

Osoby, které mají podle Přistěhovaleckého zákona nárok účastnit se integračních kurzů nebo jsou povinny se jich účastnit, obdrží státní příspěvek, pokud kurzy pravidelně navštěvují. To samé platí pro osoby, jimž Spolkový úřad pro migranty a uprchlíky dovolil kurzů se účastnit. Vlastní příspěvky posluchačů jsou závislé na jejich finanční způsobilosti. Cizinci se zpravidla na financování kurzů podílejí částkou 1 Euro za vyučovací hodinu. Poplatků jsou zcela zproštěni lidé, kteří pobírají dávky v nezaměstnanosti nebo sociální dávky.

O tom, která organizace bude oprávněna pořádat integrační kurzy rozhoduje Spolková vláda, kde žadatelé podají návrh. Potenciální organizátor kurzů by měl být spolehlivý a schopný poskytnout nejvyšší kvalitu. Zvláštní význam mají v této souvislosti kvalifikované pracovní síly. Povolení se vydává maximálně na tři roky, lhůtu lze však prodloužit. Spolkový úřad pro migraci a uprchlíky v Norimberku koordinuje integrační kurzy po celé Spolkové republice. (viz Příloha, tabulka č. 6)

Od prosince 2006 jsou veřejnosti k dispozici výsledky evaluace integračních kurzů, která se uskutečnila z iniciativy Spolkového ministerstva vnitra. Za výzkumem stojí

Rambøll Management, evropské poradenství v oblasti řízení, jež má kořeny ve Skandinávii. Výsledky dokazují, že se systém integračních kurzů etabloval a ve velké části Německa se zachoval. Také spekulované důvody, proč integrační kurzy pořádat, se vyplnily. Od roku 2005 došlo k významnému zlepšení integrační politiky právě díky integračním kurzům. Ve srovnání s evropskými zeměmi se Německo v této oblasti ujímá vedení, i co se počtu zájemců a dosažené jazykové úrovně týče. Výsledky evaluace však poukazují na nepřiliš optimální řízení kurzů a na požadavek jejich zlepšení. Expertíza Rambøll Management se zabývá možnostmi optimalizace systému, jež je shrnuta do sedmi bodů, mezi které patří například revalvace orientačních kurzů, stálost ve smyslu lepšího propojení s požadavky pracovního trhu, komunálními integračními strategiemi a zároveň kooperace s poradními migračními službami, lepší způsob financování, redukce státní výloh, atd. (viz Příloha, tabulka č. 7, 8)

Vzdělání je rozhodujícím klíčem k sociální, kulturní a ekonomické integraci. Nejdůležitějším předpokladem pro vzdělání je zvládnutí německého jazyka. To vyžaduje vzdělávací systém, jež otevírá šance a rozvíjí potenciál. Spolková vláda usiluje spolu se zeměmi a obcemi o tvorbu pečovatelských míst pro děti mladší tří let na zaopatřovací kvótu o průměru 35% do roku 2013. Stát se na nejnutnějších nákladech pro výstavbu bude podílet. Tento projekt je zaměřen také na děti s migračním pozadím a bude mít pozitivní efekt na brzké řečové dovednosti. Vláda se rovněž vyslovila, na základě demografického vývoje, pro použití volně stávajících státních prostředků na zlepšení vzdělání. Rozvíjí koncept, ve kterém klade důraz na jazykové požadavky již v mateřské škole. Dále požaduje výzkumy, jež by zrcadlily jazykovou vybavenost, což by mělo umožnit snadnější vývoj těžiště plánů pro žákyně a žáky a koncepty dalšího vzdělávání pro vyučující. Vláda podporuje společně s deseti spolkovými zeměmi rozvoj společného konceptu jazykového vzdělání díky programu „FörMig“¹⁴. Spolu s modelovým programem „Schulverweigerung

---

¹⁴ Universität Hamburg, BLK-Programm Förderung von Kindern und Jugendlichen mit Migrationshintergrund. URL: <http://www.blk-foermig.uni-hamburg.de/>, 1. 3. 2008

– Die 2. Chance¹⁵ sledují cíl jak zlepšit odmítavý postoj ke škole, jak znovu integrovat do školského systému a zvýšit šance na reálné dokončení vzdělání. Vláda dále podporuje země ve výzkumu vzdělání a ve vývoji konceptů a instrumentů na zlepšení integrace.

Výchova a vzdělání představují centrální faktory pro sociální integraci. Aby došlo k zlepšení přístupu mladých lidí s migračním pozadím ke vzdělání a povolání, prosazuje vláda zejména opatření, která navýší počet možností na vzdělání pro mladistvé s migračním pozadím. Spolková vláda a partneři smlouvy o vzdělání zintenzivňují angažovanost profesní integrace mladých lidí, kteří jsou ochotni dále se vzdělávat. Vláda kooperuje i s dalšími organizacemi a iniciativami, které sledují stejné cíle. Integrace se daří nejlépe tam, kde se lidé z přistěhovaleckých rodin aktivně začlenili do pracovních procesů, resp. se stali výdělečně činnými. Ekonomika a správní orgány budou v následujících letech cíleně odkazovat na personál se speciálními řečovými dovednostmi a znalostmi v oblasti mezinárodní kultury. Značné zlepšení integrace na pracovním trhu je vyžadováno jak ze sociálních a společenskopolitických tak i z národně hospodářských důvodů. Vláda zmocnila poradní a informační síť „Integrace na základě kvalifikace“, aby ve spolupráci se Spolkovou agenturou pro práci a nestátní nositele rozvinuli nové strategie ke zlepšení situace na pracovním trhu migrantů. V rámci svých možností navýší vláda také podíl osob s migračním pozadím podle schopností, výkonů a způsobilosti. Rovněž usiluje o to, aby byly přiměřeně zohledněny jazykové a interkulturní kompetence. Podporuje hospodářskou iniciativu „Diversity als Chance – Charta mnohotvárnosti podnikatelů v Německu“ a společně usilují o zlepšení situace na pracovním trhu a ve vzdělání migrantů. Od poloviny roku 2007 rozšiřuje požadavky na německý jazyk v zaměstnání v rámci programu Evropského sociálního fondu. Má doplnit integrační kurzy, které se vztahují na pracovní trh a je otevřená všem budoucím osobám s migračním pozadím.

Integrace v německém vědním systému se v mnoha oblastech daří. Německo se chlubí skupinou více než 180.000 zahraničních studujících a vysoce kvalifikovaných vědců. Vláda integraci ve vědě podporuje, aby Německo získalo světově nejlepší

---

¹⁵ <http://www.deutscher-verein.de/08-projekte/schulverweigerung>, 1. 3. 2008

odborníky. Sází na tvrdé požadavky nadaných vzdělaných tuzemců a cizinců ve studiu a vědě. Podporuje výzkumy migrace a integrace. Vítá iniciativy zemí na zlepšení studijních úspěchů zahraničních studujících, což dále podporuje v rámci zprostředkujících organizací. Rozvíjí požadavky na pracovním trhu, kde by měli působit kvalifikovaní akademici, kteří se do země přistěhovali.

Dalším stěžejním tématem integračního plánu Německa jsou ženy a dívky. Téměř polovina obyvatel s integračním pozadím žijících v Německu jsou zástupkyně ženského pohlaví. Migrantkám v rolích matek přináší klíčové postavení v integraci dalších generací. Vláda bude pokračovat ve snahách posilovat potenciál migrantek v jejich pestrých životních plánech, podporovat ženy a dívky v jejich rozmanitých možnostech účasti na společenském a politickém životě. Podstatným přínosem pro integraci je rozšíření studijních kontingentů integračních kurzů pro rodiče a ženy. Povinnost pořadatelů kurzů (*Verpflichtung der Kursträger zum Nachweis einer qualifizierten Kinderbetreuung*), je zlepšit podporu zahraničních učňů a studentů. Vláda bude pokračovat v dialogu s migrantkami a výrazněji zapojovat organizace do plánování a uskutečňování jejich předsevzetí.

Nucené sňatky ničí životní perspektivy a závažně porušují lidská práva. Vláda se snaží nucené sňatky zdolávat a postiženým pomáhat, především poskytuje online poradny pro postižené a profesionální pomoc.

2.6 Turecká menšina v procesu integrace

2.6.1 Odcizení z pohledu turecké kultury a tradice?

Východní kulturní hodnoty a turecké tradice mají velký význam pro integraci tureckých pracovních sil v Německu. Integrační proces se musí brát na vědomí také a především z tohoto pohledu. Na jedné straně se ta část Turků, která žije, studuje či pracuje ve velkých tureckých městech, ocitá díky poevropštění ve dvou kulturách. Nevyhne se tím pádem ovlivnění obou kultur. Na druhé straně obyvatelstvo, které žije na vesnicích či v osadách vzdálených od měst, se s evropskou kulturou v podstatě nesetkává.

Stejně tak je to u Turků, kteří dosáhli minimálního školního vzdělání. Ti se identifikují pouze s turecko-islámskou tradicí, se kterou denně přicházejí do styku. To samé platí pro turecké přistěhovalce v Německu. Jedna část, ta menší, se spíše přizpůsobuje západním hodnotám, i když turecko-islámskou tradici úplně neopustí. Zbylé části, pocházející především z vesnic, jsou evropské kulturní hodnoty a tradice známé pouze zvenčí.

Skutečný integrační proces bez asimilace se musí pokusit překonat především bariéry kulturního dualismu, což by možná pro Němce mohlo být obtížně pochopitelné. Důležité je, aby nezůstalo bez povšimnutí, jaký význam pro Turky představuje víra.

Pro přehlednější uchopení problému turecké menšiny žijící v Německu je třeba rozlišovat v jejím rámci tři generace. Nejstarší je tzv. „první generace“. Tvoří ji Turci, kteří na území Německa žijí a pracují od šedesátých let dvacátého století (nyní jsou převážně v důchodu). Dále je to tzv. „druhá generace“, kterou tvoří potomci zmíněné první generace. Druhá generace přišla teprve v sedmdesátých letech minulého století. Narodili se v Turecku a do Německa je přivedli jejich rodiče. Poslední dorůstající generací je tzv. „třetí generace“, která se v Německu již narodila a vyrůstala, resp. vyrůstá.

Prudké odcizení k Turecku a turecké tradici lze pozorovat pouze u „třetí generace“, která se narodila v Německu. Turecko nevnímají jako svou domovinu, ale pouze jako místo, kam létají na dovolenou. První a druhá generace Turků zůstává v neustálém kontaktu se svou rodnou zemí. Jejich turecké národní povědomí je stále silné a patřičně pěstované. Turecké rodiny, které žijí v Německu, pravidelně každý rok navštěvují Turecko. V Turecku tráví čtyř až pěti týdenní dovolenou u zbytku své rodiny, která do Německa neemigrovala. Třetí generace se však výletů do Turecka nerada účastní, raději zůstává v Německu.

Kontakty a rodinné vztahy jsou i přes velkou vzdálenost stále živé a pevné. Nicméně vztah k tureckému obyvatelstvu, které hranice svého státu nikdy neopustilo, se nápadně změnil. Fakt, že emigranti obývají Turecko pouze několik týdnů v roce, změnil jak je samotné, tak i vztah k jejich krajanům a naopak. Když před lety opouštěli rodné Turecko, byli chudí a bez práce, což dnes již neplatí. Mohou si dovolit kvalitnější život, hovoří do jisté míry cizím jazykem. Mohou se bavit na základě svých zkušeností o poměrech v jedné

ze západních zemí, která je domorodému obyvatelstvu zcela cizí. V očích domorodců se emigranti stali jinými lidmi. Představují pro ně úspěšné lidi, kteří získali nový sociální a ekonomický statut. Avšak z pohledu z venčí se příliš nezměnilo. Kultura tureckých emigrantů zůstala téměř nedotčena, ale díky zkušenostem, kterým se jim v zahraničí dostalo, se svým krajanům odcizili. Odtud také pochází název pro turecké emigranty „Almaci“, což znamená lidé, kteří žijí a pracují pro Německo. Návrat resp. návštěva původního tureckého obyvatelstva se proto stává obtížným krokem. Emigranti (první a druhá generace) se musejí smířit s tím, co na ně „doma“ čeká a dokázat, že i přes jejich nepřítomnost zůstali turecké tradici, hodnotám a předsvědčení věrni. Třetí generace a ženy druhé generace, které nejsou vdané a pracují, tvoří samostatnou kapitolu. Jim odmítání při návštěvě Turecka nevadí, nesnaží se totiž mezi místní turecké obyvatelstvo „zapadnout“. Sami se cítí být spíše Němci než Turky a vyhovuje jim západní styl života. Druhá generace vyrůstající v Německu se v podstatě turecké kultuře a tradici neodcizila.

Druhá generace se snaží svým potomkům předat turecké tradice a zvyklosti. Ale ve škole a mezi německými vrstevníky se třetí generace dozvídá zcela jinou realitu, než zprostředkovávají jejich rodiče. Třetí generace tak vyrůstá ve dvou rozdílných kulturách, což má pro jejich osobnostní vývoj negativní dopad. Dualistický vývoj v dětech vyvolává problém s identitou. Nevědí kam patří, zda do turecké či do německé společnosti. Z jedné strany je vedou rodiče a prarodiče stejným směrem, jakým byli vychováváni v Turecku. Z druhé strany se turecké děti třetí generace chtějí identifikovat se svými vrstevníky z majoritní společnosti.

Ženy, které v Německu zůstávají neprovdané a pracují, se turecké kultuře úmyslně vzdalují. Svobodné ženy se emancipují, nechodí zahalené, stávají se nezávislé na mužích, vzdělávají se a snaží se vybudovat dobrou kariéru. V případě, že by se tyto ženy pokusily o návrat do vlasti a znovu se chtěly začlenit mezi domorodé turecké obyvatelstvo, především mimo velká města, potýkaly by se s velkými sociálními a psychickými problémy. Tato skupina žen, o nichž je nyní řeč, nemůže počítat ani s tím, že jejich emancipačním snahám místní turecké ženy porozumí. V Turecku by nemohly žít tím způsobem, kterým doposud žily v Německu, společnost by je nepřijala.

Mimo to se vyskytne při návratu do vlasti zvláštní forma odcizení ve všech jmenovaných skupinách, které zažily ve srovnání s domorodým obyvatelstvem citelný sociální vzestup. V tomto případě se jedná o rozšířený a celkem všeobecný jev. Neboť už dnes představují turečtí emigranti, jež se vrací zpět do vlasti, v principu lépe postavenou sociální vrstvu. Disponují nově postavenými nebo koupenými domy, vlastní auta a mají vyšší příjmy. Ale jsou také obohaceni o zkušenosti s moderním průmyslem, mají jistou úroveň povědomí o evropských způsobech výroby a zkušenosti s poskytováním služeb. Tento druh odcizení, který se může objevit obzvláště v počátcích návratu do Turecka, nespočívá v obtížích kulturní reintegrace, ale je následkem změny návratu do jiné sociální vrstvy.

Turečtí migranti v Německu mají dostatečný příjem k zajištění životního standartu a mohou požadovat sociální dávky každého druhu. Pokud pomíneme problémy ve vzdělávání a pracovněprávní slabiny, mohou se v hostitelské zemi cítit dobře, o návratu zpět do Turecka tudíž neuvažují. Kdyby byly odstraněny již zmíněné problémy ve vzdělávání a na pracovním trhu, nestálo by přistěhovalcům v cestě téměř nic, co by bránilo úspěšné integraci. Dokud i ve své vlasti nedosáhnou životní úrovně jako v Německu, nic je do Turecka lákat nebude a nadále budou chtít v Německu setrvat. Pocit blaha je také ještě podložen následujícími fakty, které dokládají, v jakém měřítku se turecká substruktura v Německu vytvořila. Turci se cítí dobře především ve velkých městech, kde mohou nakupovat ve speciálních tureckých obchodech. Turecká menšina si dnes může obstarat nejrůznější potraviny, jež jim umožní zachovat jejich stravovací návyky. Rovněž zde již několik let existují malé mešity a turecké kavárny. Kavárny navštěvují pouze muži, ve kterých tráví většinu volného času podle domácích zvyklostí. Každý rok si mohou turečtí migranti dovolit dovolenou a navštívit Turecko. Také v oblasti sportu naleznou Turci uplatnění. Mohou být členy různých sportovních oddílů a založit vlastní fotbalová družstva. Noviny psané turečtinou jsou na trhu také k dispozici, stejně tak rádiová a televizní vysílání, turecká muzika, filmy, atd. Turecké rodiny se mezi sebou často podle tradice navštěvují a tráví čas společně. Nic nebrání tomu, aby Turci a Turkyně mezi sebou uzavírali sňatky, a to jak v Německu, tak v Turecku, s tím, že dále žijí v Německu.

2.6.2 Problémy všeobecného a odborného vzdělávání v Turecku

Obtíže při tvorbě vlastní existence v Turecku byly a jsou jedním z důvodů proč setrvává turecká menšina v Německu. Zmíněný problém se prohloubil přílivem dalších Turků do Německa a faktem, že potomci první generace vyrůstaly v Německu. Naprosto přirozeně si dělali rodiče starosti o vzdělání svých dětí, tzn. „druhé generace“. Druhá generace navštěvovala školy a někteří dále se zájmem studovali, což byl pro první generaci dostatečný důvod, proč se nevrátit hned do Turecka a podporovat děti v jejich zájmech. Jejich návrat se stále oddaloval. Ne všichni měli vůli a potenciál studovat, našli však slušně placenou práci a pokračovali v budování své existence, kterou již započala první generace. Turci, kteří se rozhodli studovat, dávají přednost německému školství před tureckým právě pro lepší kvalitu a možnosti.

V osmdesátých letech v Turecku došlo k průlomům ve školství. O slovo se přihlásila reforma. Začátkem školního roku 1997/98, tedy od září 1997, byla zavedena osmiletá povinná školní docházka. Do té doby byli žáci povinni navštěvovat základní školu pouze po dobu pěti let. Do první třídy se nastupuje ve věku šesti nebo sedmi let, stejně jako v České republice. Týdenní dotace je 30 hodin, a to od první až do páté třídy. Školní rok trvá 190 školních dní. Po ukončení osmileté školní docházky mohou žáci školu opustit, v Turecku však není tak pestrá nabídka dalšího vzdělávání jako v Německu, resp. není tam dostatek míst. Což představuje jednu z hlavních příčin, která přispívá k tomu, že Turci dávají přednost pobytu a studiu v Německu. Také děti, jejichž rodiče žijí v Turecku, se do Německa pokoušejí dostat pomocí příbuzných žijících v emigraci a dosáhnout vytouženého vzdělání tam. Ti, kteří základní školu ukončí a ve vzdělávání nepokračují, což je většina, pracují většinou ve firmách rodičů nebo v zaměstnání, které si nevyžaduje vyšší vzdělání než základní. Především v chudších oblastech země vycházejí děti již z páté třídy. Musejí začít pracovat, aby své rodiče finančně podpořili.

Školní systém v Turecku nabízí svým žákům dobré možnosti vzdělávat se v jimi vybrané oblasti. Začínají studium pravděpodobně s podstatně většími odbornými a speciálními znalostmi než v Německu. Všeobecné vzdělání v různých oblastech je ale příliš krátké. Další nevýhodou je skutečnost, že ti, kteří si vybrali za hlavní obor například

společenské vědy, nemusejí od 10. třídy navštěvovat předměty z přírodních věd, ani matematiku. Zároveň je problematické, že si žáci vybírají svůj obor již v osmé třídě, což je příliš brzy. Velice pozitivní na tureckém školském systému je výrazné bilingvní ražení. Tímto způsobem je žákům umožněno hovořit vedle turečtiny perfektně i jiným jazykem a naučit se odbornou slovní zásobu ze svého oboru.¹⁶

Turci, kteří dokončili základní vzdělání nebo střední školu, nemají v Turecku reálně šance pokračovat ve studiu na vysoké škole, neboť jich je v Turecku nedostatek. Zároveň základní ani střední vzdělání nezaručují profesní a ekonomickou existenci. V neposlední řadě základní, profesní ani vysokoškolské vzdělání neumožňuje velké šance na tureckém pracovním trhu. Z toho důvodu mladiství přijíždějí do Německa. Dávají přednost studiu v Německu, kde by měli pravděpodobně kvalitativně lepší možnosti na další vzdělání. Pokud by skutečně nedosáhli plánovaného vzdělání, mohou minimálně pracovat ve stejné pozici jako jejich rodiče, což je stále výhodnější než v Turecku.

2.6.2.1 Překážky integračního procesu ve škole

Co brání úspěšné integraci turecké menšiny? K tomu, aby integrace probíhala co možná nejúspěšněji, je k odstranění překážek potřebná i snaha Turků. Čím větší budou snahy ze strany jednotlivců, tím je větší pravděpodobnost, že dojde k úspěšné integraci. Integrační proces turecké menšiny v Německu probíhá ve dvou rovinách, a to u jednotlivců nebo ve skupině. Integrační proces u jednotlivců vede k asimilaci. Integrace skupin způsobuje především vzdělání náboženské a etnické menšiny, jak dokazují záznamy výzkumných zpráv Dr. habil. Cemil Kivanç „Die türkische Minderheit in Deutschland und ihre Integrations- und Rückkehrprobleme“¹⁷. Podle slov jeho výzkumu představuje školství rizikovou oblast, kde dochází k největším překážkám úspěšné integrace. Základní element

---

¹⁶ Čerpáno z webových stránek Türk Portal. URL: <http://www.turkdunya.de/>, 16. 2. 2008

¹⁷ Kivanç, Cemil: Memorandum über die türkische Minderheit in Deutschland und ihre Integrations- und Rückkehrprobleme. Münster: Institut für Genossenschaftswesen der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster, 1982

integračního procesu ve škole tvoří na jedné straně děti, které vyrůstají v Německu a mají výrazné problémy se svojí identitou, tzn. třetí generace. Na druhé straně jsou to tzv. „Späteinsteiger“¹⁸, kteří mají potíže se socializací a přizpůsobením se v majoritní společnosti.

2.6.2.1.1 Třetí generace v integračním procesu ve škole

Zmíněná první skupina, děti vyrůstající v Německu, je do jisté míry přizpůsobivější a schopná relativně dobré integrace. V Německu se narodila, vyrůstala a německý jazyk si osvojovala již od raného dětství. Přesto je však jejich integrace svým způsobem omezená, protože se většina tureckých dětí učebního procesu ve školách účastní pouze povrchně. Děti si německý jazyk neosvojují od svých rodičů, ale pouze ve školách nebo ze svého okolí, jejich jazykové znalosti dosahují tudíž jen omezené úrovně. Nejideálnější příležitost k osvojení němčiny je navštěvovat mateřskou školu a neizolovat děti od dětí německých. Přesto i tato výhoda má svá úskalí, neboť děti mezi sebou nehovoří spisovným jazykem, nýbrž dialektem, který je v různých oblastech Německa velmi výrazný a odlišný. Následkem je omezená slovní zásoba a chyby v syntaxi, které jsou pro nářečí typické. Až na prvním stupni základní školy se turecké děti setkávají se spisovnou němčinou, a to jak z úst paní učitelky, tak z textů učebnic. Proto mají často problémy již zpočátku povinné školní docházky. Nedostatečné ovládnutí německého jazyka způsobuje nesoustředěnost, ztrátu vytrvalosti a motivace tureckých dětí. Je třeba vzít na vědomí fakt, že němčina představuje pro tureckou menšinu cizí jazyk, který se stává hlavním klíčem k poznání a vzdělávání. Neměl by být v tom případě každý člen turecké menšiny jazykově nadaný, aby byl schopen se cizí jazyk naučit a bez problémů „proplouvat“ základní školou? Druhá generace bezpochyby ovládá německý jazyk kvalitněji, stále však je jejich rodným jazykem turečtina, kterou dennodenně po návratu ze školy doma slýchávají. Německý

---

¹⁸ Jedná se o skupinu tureckých mladistvých, které rodiče přivedly do Německa později, po té, co žili několik let v Turecku, kde také začali chodit do školy

jazyk, druhý jazyk vedle turečtiny, je jedna z nejvýraznějších příčin, proč žáci turecké menšiny opouštějí školu předčasně nebo bez ukončení.

Učitelům se deficity německého jazyka u turecké menšiny jeví jako neřešitelné a beznadějně. Turečtí žáci z jejich pohledu němčinu dostatečně neovládají a nejsou schopni stávající deficity odstranit. Tento neustále se opakující jazykový defekt citelně poškozuje integrační proces žáků, přestože povinnou školní docházku v Německu z velké části splní. Další vzdělání však u většiny právě ze zmíněných důvodů nepřichází v úvahu.

Vzniká otázka, proč nastávají jazykové problémy v největší míře u turecké menšiny. Téměř do konce osmdesátých let se v Německu zřizovaly na základních školách pro zahraniční děti tzv. „přípravné třídy“ (Vorbereitungsklassen) nebo „turecké třídy“ (Türkenklassen). Pouze příležitostně se děti hned začleňovaly do běžných tříd a byly brány po dobu průběhu vyučování na turecké vyučování. První skupina měla po nástupu do běžných tříd zmiňované potíže, jež buď odstranila s námahou nebo vůbec. U druhé skupiny se problémy objevily v menší míře.

Na druhém stupni základní školy tomu bylo obdobně. Tam však nejen že nebyly deficity v německém jazyce překonány, ale ještě k tomu se objevily nedostatky v rodném jazyce, resp. v turečtině. Někteří žáci, kteří prošli prvním stupněm a dostali se na druhý stupeň základní školy, se účastnili hodin o turecké kultuře. Výuka probíhala v turečtině a učební materiály k výuce vznikly v Turecku. Dětem, jež vyrůstaly v Německu, tyto učebnice připadaly cizí a nezvyklé. Zdály se jim jazykově náročné a nesrozumitelné, a tak se prohlubovala propast nejen mezi německým jazykem, ale také mezi jejich rodným jazykem. Turecké děti sice ovládají dva jazyky, ale ani jeden z nich s jistotou.

Tyto problémy integrace ve školství se odstranily tím, že vyučování turecké kultury nebylo již nabízeno, neboť přinášelo spíše škodu než užitek. Místo toho by měli turečtí učitelé dobře ovládat německý jazyk. Paralelně k běžným třídám by poskytovali německo-turecké jazykové vyučování, čímž by se turecké menšině ulehčil a zintenzivnil vyučovací proces.

Nejvýraznější problémy sužují děti při vyučování literatury, která vyžaduje hlubší jazykové znalosti a jazykový cit. Stejně tak slohové práce představují pro zahraniční děti

kámen úrazu. Jejich jazyková slovní zásoba je omezená, vyjadřují se tudíž stručně, věcně nebo dokonce nespisovně. Textům děti sice globálně porozumí, ale do jeho hloubky se jen stěží proniknou. Pro tento jazykový deficit existuje název „dvojjazyčný analfabetismus“ (zweisprachige Analphabetismus), který tvoří jednu z příčin neúspěšné integrace. Není divu, že stěžejní bod Národního integračního plánu Německa tvoří integrační jazykové kurzy, které by měly všem cizincům usnadnit pobyt a život mimo jejich vlast. V posledních letech se na trhu s učebním materiálem, obzvláště čítanky, objevuje turecká tematika. V příbězích vystupují neutrální postavy s tureckými jmény a nenásilně se objevují aktuální témata zabývající se problematikou menšin. Žáci se v rámci vyučování seznamují s různými kulturami, se kterými se setkávají ve svém okolí a denně přichází do styku. Vyučovací jednotka ve třídě s mnohočetnými menšinami se musí bezpochyby podobat životu mimo stěny školy. Žijí-li děti v multikulturní společnosti, nemělo by vyučování žáky od reality izolovat, ale naopak jim pomoci pochopit své okolí, rozdílné chování jejich kamarádů a sousedů, náboženské zvyklosti, atd. Učební plány se neobejdou ani bez politického ducha současné doby, jež je implicitně vsazen do výuky. Jinými slovy by právě výuka na základních školách měla zprostředkovat dětem obraz doby. Kde jinde by se mělo začít než u nejmladší části populace?

Výzkumy pojednávající o integraci, jako například již citovaný autor Dr. habil. Cemil Kivanç, zdůrazňují, že ve všech oblastech integrace má jít skutečně o integraci, nikoliv o asimilaci. Menšiny se nemají vzdát národních hodnot a splynout s většinou. Proto je chyba vzdělávat příliš brzo děti dvojjazyčně, hlavně ty, které pochází z nižších sociálních vrstev. Tímto se pouze docílí, že se žáci sice naučí obě řeči od prvního školního roku do konce školní docházky, ale neovládají je dostatečně a správně. V důsledku je pro ně těžce zvladatelné vyučování v Německu v německé jazyce a v Turecku v tureckém jazyce. Proto výzkumy z 80. let doporučují, aby si žáci na národní škole nejprve výborně osvojili němčinu a teprve na druhém stupni turečtinu. Jakmile turecké děti, jež vyrůstají v Německu, dostanou reálné šance v německém školním systému, nebudou už stát na straně znevýhodněných. Jejich národní identita by však měla zůstat zachována. Naopak by se měla zvyšovat, čím budou jednotlivci vzdělanější.

2.6.2.1.2 Druhá generace v integračním procesu ve škole

Doposud byla řeč pouze o první skupině dětí, která v Německu vyrůstá. Druhou skupinu tvoří již zmínění tzv. „Späteinsteiger“, druhá generace. Tato mládež, která přišla za rodiči z Turecka již v pokročilejším věku, měla výrazné a stupňující se problémy jak ve školách tak na pracovním trhu. Těžkosti je sužovali již v Turecku, neboť tam vyrůstali sami bez rodičů, kteří emigrovali do Německa.

Většinou se o ně starali prarodiče nebo jiní příbuzní. Jak jsme se již z předchozích odstavců dozvěděli, jen malé části se podařilo studovat na středních nebo vysokých školách z důvodu nedostatku míst, nemluvě o těch, kteří základní školu vůbec nedokončili. Poté co se přistěhovali do Německa za svými rodiči, je pronásledovaly problémy na pracovní dráze nadále, dokonce se nashromáždily i další. „Späteinsteiger“ ztráceli šance jak v základním tak v profesním vzdělání již v přípravných třídách. Je to v podstatě podobný osud, který potkává i děti vyrůstající v Německu, pouze s jistým zpožděním a ve větší míře. Pouze minimálně početné skupině, obzvláště nadaným žákům, se mohlo podařit naučit se německy už v přípravných třídách a současně zvládnout ostatní předměty jako je matematika, fyzika, zeměpis, atd. Po roční nebo dvouroční přípravě byli „Späteinsteiger“ přeloženi do běžných tříd, kde se většina z nich trápila, ať už to bylo z důvodů jazykových nebo nedostatečných znalostí z ostatních vyučovaných předmětů. Když se pak přistěhovalci ocitnou za takových podmínek mezi německými žáky, následky jsou jasné. Školu totálně zavrhnou a dříve nebo později ji musí bez ukončení opustit. s nedokončeným vzděláním nemají na pracovním trhu velké naděje na stále zaměstnání, pracují tudíž pouze příležitostně nebo jsou trvale nezaměstnaní.

V Turecku je obvyklé, že si mladiství neurčí žádný další cíl, než že si pojistí budoucnost pracovním místem, kde nebude třeba žádné kvalifikace. Své, dá se říct, nenáročné očekávání přesouvají z Turecka do Německa. Rodiče (první generace) se životním plánům svých dětí (druhá generace) přizpůsobí natolik, že zpět do Turecka odcestují teprve tehdy, až si děti najdou práci, která jim zabezpečí život v Německu. Druhá generace, jež v Německu zůstane, znamená pro první generaci jistou záruku ve stáří. Děti se s rodiči nevrací proto, aby je mohly na dálku finančně podporovat. Přestože druhá

generace z větší části nedosáhla kvalifikované vzdělání a je nezaměstnaná, je pro první generaci jistotou. Poplatky, které pobírají v nezaměstnanosti jsou stále větší než v Turecku. První generace se však do Turecka ve většině případů nevrací. Rodina představuje pro Turky příliš velké pouto, než aby své členy opustili.

Skutečnost, že druhá generace nedosáhne v Německu žádného základního a odborného vzdělání, znamená pro německou ekonomiku velkou zátěž a zároveň prohlubující se sociální a politické problémy. (viz Příloha, tabulka č. 9).

Doposud jsem hovořila o nepřizpůsobivé části turecké menšiny. Existuje však také skupina, jež se ze všech sil snaží ukončit základní vzdělání a dále studovat, čímž narůstají možnosti na pracovním trhu a stoupá jejich sociální prestiž. Zde nelze pochybovat o tom, že se jedná o skupinu, jež je optimální pro úspěšný integrační proces. Mezi ně patří i někteří „Späteinsteiger“, kteří ovšem mají proces vzdělávání ztížený nedostatečnou znalostí německého jazyka.

Z předchozích odstavců vychází najevo, že turečtí mladiství přicházejí do Německa s již vytvořenou kulturní a sociální, resp. národní identitou. V německém školním systému narážejí na problémy, které jsou spojené s rozdílným školním systémem v Turecku, což už v současné době není natolik nápadné jako před tureckou školní reformou v roce 1997.

3 METODICKÁ ČÁST

Teoretická část byla odrazovým můstkem pro kvalitativní výzkum. Prostudování teorie, sekundární analýza statistik a dokumentů z oficiálních stránek „Das Bundesamt für Migration und Flüchtlinge“¹⁹ (dále BAMF), šestileté osobní kontakty s tureckým obyvatelstvem, pravidelné návštěvy Německa, půlroční studium na univerzitě v Augsburgu, kontakty v místě výzkumu a znalost německého jazyka mi pomohly při provádění výzkumu, jež jsem uskutečnila v létě 2007. Četné oficiální statistiky a kvantitativní výzkumy byly již zveřejněny a není pochyb, že v následujících letech jich bude alespoň jednou tolik, neboť problematika turecké menšiny a integrace vůbec je stále diskutovanou otázkou. Poněvadž i já, jako představitelka menšiny, se ocitám v Německu v roli cizince, nahlížím na danou problematiku z jiného úhlu než místní obyvatelé, což byl jeden z důvodů, proč jsem se do kvalitativního výzkumu pustila. Předpokládala jsem také, že ke mně budou mít turečtí migranti větší důvěru než k německým občanům, s nimiž jsou více či méně denně v kontaktu. Přesto jsem si nebyla jistá, zda mě Turci přijmou do svých kruhů a budou se mnou ochotni upřímně hovořit. Ale moje zvědavost a touha po zjištění zajímavých informací mě k výzkumu vybízela.

Cílem kvalitativního výzkumu byla tvorba nových hypotéz a jejich konfrontace s informacemi v médiích, s názory a troufám si říci i s předsudky místních obyvatel. Bez pochyby by byl vhodný také výzkum kvantitativní, který by ověřil významnost hypotéz zjištěných z kvalitativního šetření, ten však představuje složitější organizaci a finanční zátěž. Vzhledem k tomu, že jsem výzkum prováděla sama, v zahraničí a ve zkoumané oblasti nemohu pobývat delší dobu, nebyl pro mě kvantitativní výzkum realizovatelný. Nevýhodou kvalitativního výzkumu je skutečnost, že se získané informace nemohou generalizovat na celou tureckou menšinu a zjištěné údaje nejsou zcela reprezentativní. Účelem bylo uchopení problému z lidské stránky a očima občana České republiky, jež

---

¹⁹ Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Spolkový úřad pro migraci a uprchlíky). URL: <http://www.bamf.de>, 21. 3. 2007

bude vzhledem k politickému a ekonomickému vývoji²⁰ v budoucnu svědkem podobných integračních deficitů.

Přímé pozorování, nestandardizovaný osobní či skupinový rozhovor představují techniky, jež jsem při sbírání dat použila. Zároveň jsem využila informace získané osobním kontaktem na radnici města Geisenfeld, konkrétně na přistěhovaleckém úřadu a dále na cizineckém úřadu v krajském městě Pfaffenhofen. Nestandardizovaný rozhovor splnil mé předpoklady. Díky němu jsem nahlédla do soukromí turecké komunity a získala cenné informace, o nichž jsem se přímo v dokumentech pojednávajících o integraci nedozvěděla. Především jsem měla možnost vidět, v jakých domácnostech žijí a na vlastní kůži si zažít například turecké stravovací zvyklosti, dokonce jsem se zúčastnila náboženského ceremoniálu. Za doprovodu a výkladu nejstaršího Turka obce jsem si mohla prohlédnout také místní mešitu. Respondenty jsem vybírala tak, abych pokryla všechny tři generace turecké menšiny, tzn. všechny věkové skupiny. Zároveň jsem chtěla vyslechnout názory žen i mužů, což v případě první generace bylo nerealizované a u druhé generace velice obtížné. Důvodem je fakt, že ženy první generace německý jazyk neovládají vůbec a představitelky druhé generace jen z poloviny. Rozhovory probíhaly v německém jazyce. Pouze u první generace jsem měla k ruce Turkyni druhé generace, resp. jejich dceru, která mi byla k dispozici v případě nejasností, neboť jak již bylo řečeno, německý jazyk první generace je na velmi špatné úrovni. Kontakty na respondenty jsem získala převážně díky jedné z Turkyň druhé generace, ale také přes německé občany, kteří Turky zaměstnávají ve svých malých soukromých firmách. Mezi dotazované jsem zařadila také dva německé občany, kteří s tureckou menšinou přicházejí pravidelně do styku, abych získala informace i ze strany majoritní společnosti. Celkem jsem na diktafon nahrála devět rozhovorů s Turky a dva s Němci. Z první generace byl respondentem jeden manželský pár, přičemž hovořil pouze muž. Druhou generaci jsem postihla v šesti rozhovorech, z toho byli 2 muži a 4 ženy. Z třetí nejmladší generace jsem hovořila pouze s jedním chlapcem a jednou

---

²⁰ Zejména s ohledem na rozšiřování Evropské unie, vstup do Schengenského prostoru, hospodářský růst, příliv cizinců z východních zemí.

dívkou. Rozhovory probíhaly v případě Turků až na jeden případ v jejich domácnostech. s dívkou z třetí generace jsem hovořila ve svých prostorách u rodiny, kde jsem po dobu výzkumu pobývala. s německými příslušníky jsem hovořila v jejich zaměstnání.

3.1 Oblast výzkumu

Město Geisenfeld, v okrese Pfaffenhofen an der Ilm, ve spolkové zemi Bavorsko, v Německu, je místem, kam jsem směřovala celý výzkum. Oblast nebyla vybraná náhodně. Před sedmi lety jsem rok v Geisenfeldu pobývala, od té doby město stále navštěvuji a jsem v kontaktu s některými z místních obyvatel. Starosta města Josef Alter v brožuře „Geisenfeld“ představuje město pod mottem: „Lebensraum zum Wohnfühlen“²¹. Geisenfeld, „Eine Kleinstadt mit guter Wohnqualität“²², jak v anketě města zhodnotili obyvatelé své místo bydliště, nabízí díky své poloze výhodné a příjemné bydlení pro lidi zaměstnané ve velkých městech, protože byty v Geisenfeldu jsou výrazně levnější. Geisenfeld je napojen na hlavní dopravní tepny, které umožňují rychlý přesun do okolních měst a na letiště v Mnichově (München) nebo v Manching. Nejbližší velkoměsto, Ingolstadt, je vzdálené 20 km, dále v okruhu 100 km leží Řezno (Regensburg), Augšpurk (Augsburk), Mnichov a Norimberk (Nürnberg). Velkoměsta disponují pestrou nabídkou na trhu práce a umožňují dobré profesní zařazení. Také v samotném Geisenfeldu mají sídlo středně velké firmy, jež mohou a také zaměstnávají obyvatele města. Geisenfeld nabízí nejen výbornou infrastrukturu se školními středisky, mateřskými školami a školními družinami, ale také sportovní a volnočasová zařízení.

Obec se rozprostírá na ploše 88.25 km². Stavební plochy se stále rozrůstají a počet obyvatel narůstá. V současné době v Geisenfeldu žije 9.715 obyvatel. Pro ilustraci přikládám graf s počtem obyvatel od roku 1900. (viz Příloha, tabulka č 10, graf č.2). První velký nárůst obyvatel je patrný po roce 1950. Podle historických pramenů získal Geisenfeld v roce 1952 městské právo a stal se městem, patrně od těchto let začal

---

²¹ Životní prostor, kde se lidé cítí dobře

²² Malé město s dobrou kvalitou bydlení

hospodářsky vzrůstat a stal se satelitním centrem severní části okresu Pfaffenhofen, čímž přilákal nové obyvatele. Další výrazný růst obyvatel přichází v 70. letech 19. století. Dříve než jsem prostudovala historii města, byla jsem názoru, že náhlý prudký nárůst je následkem první vlny pracovní migrace, která začala roku 1961. Ale pravým důvodem nárůstu obyvatel je připojení jedenácti obcí ke Geisenfeldu v letech 1971 až 1973. V současné době tvoří město dvanáct částí.

V létě 2007 jsem navštívila radnici, nejdříve jsem hovořila s jednatelem města, který se mě ochotně ujal, vyslechl a dal kontakty na důležité osoby, jež mi v následujících dnech poskytl rozhovor. Na radnici sídlí přihlašovací úřad, kde jsem získala informace o aktuálním stavu obyvatel. Všechna uvedená čísla jsou k datu 23. 7. 2007. Celkový počet obyvatel činil 9.715, z toho tvoří 4.919 mužů a 4.796 žen. Němců je celkem 9.089, z toho 4.578 mužů a 4.511 žen. Zbytek tvoří cizinci s počtem 626, z toho 341 žen a 285 mužů. Cizinci, kteří bydlí v Geisenfeldu, pochází z 47 různých zemí. Největší skupinu s počtem 175 členů tvoří podle mého očekávání Turci, z toho 88 mužů a 87 žen. Druhou nepočetnější skupinou jsou Poláci, celkem 78, z toho 60 mužů a 18 žen. V případě Polska přichází pouze za prací a ne s úmyslem přivést do Německa celou rodinu a usadit se zde, jako to funguje v případě turecké menšiny. Velké množství mužů dokazuje, že do této oblasti přichází za prací lidé z ekonomicky méně vyspělých zemí. Jedná většinou o náročnější práci na polích nebo v továrnách, což je jeden z důvodů, proč jsou to právě muži, kteří opouštějí své rodiny, aby je finančně zabezpečili. Samozřejmě také proto, že ženy jakožto matky zůstávají ve vlasti a starají se o rodinu. V řadě třetí nepočetnější skupinou jsou obyvatelé ze Srbska a Černé hory 70, pak z Portugalska 42, z Itálie 36, z Rakouska 34 a z Maďarska 20. Česká republika má své zástupce v počtu 15, z toho je 10 žen a 5 mužů. Důvod většího počtu žen je ten, že do Německa zavítaly většinou v roli Au-pair, nebo za vidinou vyššího finančního zisku a pracují v místních kavárnách a restauracích, což přináší výhodnější ohodnocení než v Čechách. Po navázání kontaktů jich většina zůstává a usadí se. Další menšinová skupina, jež přesáhla desítku jsou Rumuni, Rusové a Řekové.

Na přihlašovací úřadu mi poskytli statistiky obyvatel podle státní příslušnosti a věkové hranice. První věkovou skupinou jsou obyvatelé turecké menšiny od 0 – 19 let. Celkový počet 66 obyvatel toho věku představuje druhou nejpočetnější skupinu všech třech generací. Jedná se o třetí generaci, jež ve v Německu narodila. Počet dívek a chlapců je vyrovnaný, tzn. po 33. Druhá věková skupina 20 – 49 let je nejvíce zastoupena. Celkem ji tvoří 85 Turků, z toho 43 mužů a 42 žen. Stav ženských a mužských zástupců je opět vyrovnaný. Tuto skupinu představuje druhá generace. V Geisenfeldu má dle statistiky nejvíce zástupců. Přišli z Turecka za svými rodiči (první generace), kteří se v Německu usadili a našli si zaměstnání. Poslední nejstarší věkovou skupinu představuje první generace, k 23. červenci 2007 bylo nejstarších obyvatel turecké menšiny 24, z toho 12 žen a 12 mužů. Opět vyrovnaný stav. (viz Příloha, tabulka č. 11., graf č.3)

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Ve svém výzkumu jsem se snažila obsáhnout všechny tři generace, což se mi také podařilo. I když rozhovory s první generací byly náročnější, jak po stránce jazykové, tak po stránce organizační. Podrobnější informace a záznamy výzkumu popíši v následujících odstavcích.

Rozhovory, jak jsem již zmínila, probíhaly v německém jazyce. Transkripce je pro lepší porozumění v češtině. Před návštěvou respondentů jsem připravila záchytné otázky, aby se rozhovory ubíraly správným směrem. U turecké menšiny se otázky drobně lišily podle generací. U první generace jsem pokládala otázky typu:

- co je vedlo k emigraci právě do Německa
- v jakém roce opustili Turecko
- zda přijela celá rodina najednou nebo postupně
- kde a za jakých podmínek žili
- kde pracovali
- jaké byli vztahy mezi zaměstnanci
- zda přišli jazykově vybavení již z Turecka nebo se jazyk naučili až v Německu
- jaké jsou jejich vzpomínky na rodnou zemi
- jak často a na jak dlouho se vrací do své vlasti a koho tam navštěvují
- kde se cítí lépe, v Turecku nebo v Německu
- uvažují-li o návratu, tzn. o reintegraci
- dodržují-li zvyky turecké kultury
- co míní o předsudcích německých obyvatel vůči Turkům
- vidí-li rozdíly mezi tureckými rodinami žijícími v Německu
- s kým se nejčastěji schází a tráví volný čas

V případě druhé generace se jednalo o otázky podobné, doplnila jsem je však o dotazy v oblastech, které jsem pocítovala z vlastního pohledu jako problematické nebo mezi Němci hodně diskutované.

- jak reagovali na odchod z Turecka, o němž rozhodli jejich rodiče
- zda navštěvovali školu, v případě že ano, jakou a zda ji dokončili
- zaměstnání
- v kolika letech uzavřeli manželství, dobrovolně nebo s donucením
- jestli znali partnera/partnerku před svatbou
- zda podporují děti ve vzdělání
- co čekají od svých dětí
- brání-li přátelství německými dětmi
- zda doma hovoří turecky či německy
- navštěvují-li zájmové kroužky, oddíly, sportovní kluby
- cítí-li se spíše jako Turci nebo Němci
- jestli by bránili dětem ve sňatku mimo turecké kruhy

Rozhovory s nejmladšími představiteli turecké menšiny se od otázek, jež jsem pokládala jejich prarodičům a rodičům se poměrně lišily. a to z důvodu, že se již necítí natolik spjatí s domovinou v Turecku jako jejich předci. Naopak se považují, hlavně dívky, za německé příslušníky a snaží se vymanit z tlaku svých rodičů, což podrobněji rozvedu v jednom z rozhovorů. Otázky jsem proto orientovala tímto směrem.

S německou respondentkou, která je zaměstnankyní školství v Geisenfeldu, jsme hovořily o integraci turecké menšiny ve škole. O vztazích ve třídě o přestávkách a při vyučování, přístupu dětí k učení, zvládnání německého jazyka a o rodinách, z nichž žáci pocházejí. Německý respondent, zaměstnanec Spolkového úřadu z krajského města

Pfaffenhofen, mě naopak informoval o obecných záležitostech týkající se integrace, Národního integračního plánu a o jednání cizinců, kteří navštěvují cizinecký úřad.

Jednotlivé rozhovory označuji číslem, velkým písmenem a číslovkou, např. 3G1. „3G“ označuje třetí generaci a „1“ je pořadí rozhovoru. Abych zachovala anonymitu dotazovaných, neuvádím jména ani iniciály, nahrazuji je libovolným písmenem z abecedy. V případě německých občanů používám označení N1 a N2. Tyto rozhovory uvedu nakonec po respondentech tureckých zástupců. Před každým přepisem rozhovorů představím místo, kde se konaly, neboť i to je významná informace charakterizující tureckou menšinu. Data neuvádím, poněvadž jsem výzkum prováděla v krátkém časovém období, a to v červenci 2007.

4.1 Záznam rozhovorů 1G1 – 3G7

4.1.1 1G1

První rozhovor 1G1 je pořízen s mužem první generace a zároveň nejstarším Turkem J. (69 let) z Geisenfeldu. Další den po rozhovoru jsem byla panem J. pozvána do místní mešity, o které se podrobně zmíním v další části práce. 1G1 se uskutečnil v obývacím pokoji rodinného domu, při rozhovoru byla přítomna manželka pana J., která však do rozhovoru slovně nezasáhla, neboť neovládá německý jazyk. Dělal nám pouze společnost a vařila čaj. V místnosti byla také dcera páru první generace, která nám měla být nápomocná při jazykových nesrovnalostech.

Muž J. přišel do Německa v roce 1971, za následující dva roky přišli i dva jeho synové. Zbytek rodiny zůstával v Turecku. Pan J. je však pravidelně navštěvoval a zůstával dva až tři měsíce. Odjížděl v době, kdy v Německu nebyla práce. K odchodu z Turecka za prací do Německa ho přiměla těžká situace v Turecku. Měl tenkrát čtyři děti, práce nebyla a nemohl se tudíž postarat o rodinu. Od svého příchodu pracoval ve stavební firmě, nyní je v důchodu. Na cizineckém úřadu se zpočátku domluvil pouze prostřednictvím překladatelky. Německy se naučil až v zaměstnání, protože pracoval pouze s Němci. Ve firmě neměl nikdy problémy. Naopak mu němečtí kolegové pomáhali vyřizovat

korespondenci a dokumenty na úřadech. V roce 1971, kdy přišel do Geisenfeldu, byl jediným Turkem ve městě. Každou sobotu jezdil do Ingolstadtu, kde chodil do mešity a navštěvoval tureckou kavárnu. Byla to jediná příležitost, jak se scházet s Turky. Bydlel v jednopokojovém bytě, který mu zprostředkovala firma. Později se k němu přistěhovali i dva synové a o pár let později nejstarší dcera. Skromný byt jim byl brzy malý, koupili si proto vlastní dům. V roce 1988 se do Německa přistěhoval zbytek rodiny.

Pan J. je pyšný na své vnučky a vnučata, mají dobré výsledky ve škole, tři z nich jsou na gymnáziu, ovládají několik jazyků a mají úspěchy. Stěžuje si však, že mají potíže s turečtinou. Kdyby se chtěli vrátit do Turecka, měli by jazykové problémy. Pan J. s manželkou sledují v televizi turecké pořady a pravidelně se dívají na turecké zprávy. Hovoří o špatné politické situaci v Turecku a doufá, že se to v budoucnu změní. Každý týden se setkávají s ostatními Turky a předčítají společně Korán.

V Geisenfeldu je spokojený, do velkoměsta by se odstěhovat nechtěl. „Velké město představuje velké problémy“, říká J. Stěžuje si, že v Turecku, ve své vlasti, je považován za cizince. Za cizince ho mají ale také lidé v Německu. „Je to těžké“, povzdychl si J. Nevrátil by se zpátky, neví, co by tam dělal. Celou rodinu má v Německu.

4.1.2 2G2

Rozhovor 2G2 se uskutečnil v rodinném domě respondentů, konkrétně v obývacím pokoji. Hovořila jsem s manželským párem druhé generace, za přítomnosti jejich dvou dětí. Žena přinesla občerstvení a panovala velice příjemná atmosféra.

Komunikaci začal muž C., jež se narodil v Turecku a do Německa za svými rodiči a sourozenci emigroval v roce 1988, kdy mu bylo 14 let. Na přání otce musel chodit do školy, jinak by ho úřady poslali zpět do Turecka. Nastoupil do deváté třídy, kterou však navštěvoval pouze tři měsíce, neboť ji jazykově nezvládal. Poté si musel najít práci, což však nebylo jednoduché, protože neuměl německy, ale díky kontaktům otce nastoupil do firmy, kde se německy naučil a poté se vrátil opět do školy a do učení. Podotýká, že mu tenkrát německá firma velmi pomohla. Sice později ve firmě nastaly problémy v tom smyslu, že C. dostal menší finanční ohodnocení než jeho němečtí kolegové. Nepřímo mu

dali najevo, že je cizinec, tak dostane méně peněz, což ho přimělo k odchodu ze zaměstnání. Od roku 1999 pracuje v automobilové firmě BMW. Dříve než přišel za svými rodiči chtěl v Turecku studovat, ale to se mu nepodařilo.

Do Německa byl pozván jako turista, na základě turistického víza, zpět už se však nevrátil. Zákony tenkrát ještě nedovolovaly sloučení rodiny. Tvrdí, že řeč je velice důležitá. Jeho otec neumí tak dobře německy jako oni a matka vůbec. Mezi generacemi jsou velké rozdíly, největší však mezi druhou a třetí generací, konstatuje C. Nejviditelnější rozdíl je ve vzdělání. Za jeho mladých let byl ohromný úspěch, když Turci dokončili základní vzdělání, teď je to téměř pravidlem. Svě děti ve studiích podporují.

Jeho generace žije stejně tak, jako by žila v Turecku, dodržují stejné zvyky a tradice. Rodina drží silně pohromadě, potřebuje-li někdo pomoc nebo je těžce nemocný, vždy si pomohou. Do domova důchodců by své rodiče nikdy neumístili. Na prvním místě stojí vždy rodina, ne kariéra jako u Němců. Ale jak je to teď u jejich dětí, to netuší. Možná se něco změnilo už i v Turecku. Pak jsou na řadě děti a jejich budoucnost, tzn. vzdělání a zaměstnání. C. se musel oženit se ženou, jež mu přivedli rodiče z Turecka, znal ji pouze od slyšení. Ale nyní je šťastný, má dobrou manželku a dvě děti. V jeho generaci rozhodovali vždy rodiče, s kým jejich děti uzavřou sňatek. Dnes mohou děti rozhodovat samy. „Jsou volní“, řekl.

Žena pana C. neuměla ani slovo německy, což stále platí. Nenavštěvovala žádné kurzy, nepotřebovala to, pracuje v domácnosti. Dnes sice podle „Národního integračního plánu“ imigranti musí kurzy navštěvovat, ale na ně (druhou generaci) se nový zákon již nevztahuje. Dnes se nově příchozí cizinci ocitají ve složitější situaci než tomu bylo dříve. Musejí umět německy, aby dostali povolení k pobytu.

C. hovoří o důležitosti manželky v rodině, váží si její práce v domácnosti a péče o děti. Děti hovoří mezi sebou německy, ale s rodiči, hlavně s matkou, turecky. Němčinu ovládají lépe než rodný jazyk rodičů. Mají více německých než tureckých přátel. Dokonce se děti mezi sebou navštěvují. Ale C. sám však nikdy německou rodinu nenavštívil, neví proč, nemá s Němci žádné problémy, ale zase tak velcí přátelé nejsou, možná je to kulturou. „Prostě nevím proč“, povzdechl si C.

Když přišel C. poprvé do Německa, zametal ulici, což Němci nedělali, pouze přihlíželi. Ale dnes jeho děti ulici zametat nebudou. Platí stejné daně jako Němci, chodí stejně tak do školy a mluví dobře německy, tak proč by takovou podřadnou práci měli dělat zrovna oni. Vztahy Němců k Turkům hodnotí za otcovo generace (první generace) celkem dobře, ale za jeho, druhé generace, se situace zhoršila. Stále slýchávali, že jsou cizinci, tak ať „makaj“. V zaměstnání museli dělat horší práci než Němci, kvůli čemuž vznikaly často konflikty. Dnes jsou ty časy naštěstí už pryč, jen se zpřísnily zákony. Obhajuje ženy, že musejí být doma, mají plno práce, a to měly dříve často devět dětí, nestihly by pracovat jako muži.

V Turecku byli naposledy před dvěma lety, letos dovolenou opět neplánují. V Turecku zůstávají zpravidla šest týdnů a navštěvují příbuzenstvo. Jeho otec žije stále v Německu, přestože je již čtyři roky v důchodu. Nevrací se z toho důvodu, že je zde celá jeho rodina, děti a vnoučata. Také pro C. by bylo těžké vrátit se do Turecka, když nepůjdou jejich děti s nimi. Otec pana C. dostává v Německu důchod, matka nikoli, neboť v Německu nikdy nepracovala. Někteří Turci se vrací do své země původu a pobírají důchod z Německa, tvrdí C. Celá rodina kromě C. má turecký pas. Žádné výhody to však nepřináší. Děti německý pas dostat nemohly, neboť jejich matka nemluví německy.

Ačkoli se děti pana C. přátelí s Němci a ve výběru partnerů jim dal volnost, nedovolil by, aby jejich děti uzavřely sňatek s nějakým jiným než s Turky, je na to prý ještě moc brzy, nejsou na to zatím připraveni, za pár let možná ano. Rozhodování a problémy řeší se ženou společně.

Své děti se snaží vést k víře, ale nenutí je, nemá to smysl. Téměř pravidelně, každý pátek, se chodí modlit do místní malé mešity. C. sám a jeho žena svátky striktně nedodržují, tak proč by vyčítali dětem, že se pětkrát denně nemodlí. C. tvrdí, že v Geisenfeldu žije padesát rodin, všichni se navzájem znají.

Děti, syn 14 a dcera 10, i sám C. jsou členy fotbalového klubu. Děti chodí do základní školy. Syn by chtěl jít do učení, ale zvolený obor není v Geisenfeldu, museli by proto dojíždět do Mnichova, což se otci nelíbí, protože by mohl přijít do špatné společnosti, která představuje ve velkých městech značné riziko. „Velké město je velký

problém“, dodal C. Vychvaluje Geisenfeld pro svojí ideální velikost, každý zná každého, atd. Ve velkoměstech je život příliš anonymní.

C. se cítí jako Turek nepoznamenaný německou společností, o dětech tvrdí to samé, i když uznává, že se jich na to neptal. Když navštíví Turecko, jsou však okolím považováni za Němce, což neradí slyší, velmi je to zraňuje. Necítí se tam tím pádem dobře. Narodili se přece v Turecku, vyrůstali tam, mluví stejnou řečí, přesto všechno je místní obyvatelé považují za cizince, říká zoufale C. Cítí se proto lépe v Německu, kde si již na status cizince zvykli.

C. nakonec velice emocionálně vypráví o křivdě, která se dopustila na jeho synovi při přestupu z prvního stupně na druhý. Neoprávněně byl nařčen z rozbití okna a poté mu učitelé zhoršili známky z důvodu, aby se nedostal na dobrou základní školu druhého stupně²³. Jednání mělo údajně rasistický podtext.

Po rozhovoru, při němž hovořil pouze muž, mě manželka pozvala na čaj, seděly jsme společně ještě s mojí budoucí respondentkou v kuchyni a pily čaj po Turecku. Přijaly mě mezi sebe a neměla jsem pocit, že bych narušila jejich rodinné pohodlí.

4.1.3 2G3

Třetí rozhovor 2G3 proběhl rovněž v rodině druhé generace, opět za přítomnosti všech členů. Žena, muž a dvě děti, chlapec 14, dívka 10. Seděli jsme v obývacím pokoji a panovala příjemná atmosféra. Do rozhovoru vstupoval i syn, kterého považuji za druhého respondenta třetí generace, proto jeho slova shrnu v jiné části. V rozhovoru 2G3. dominuje žena, jež byla velice hovorná a ujala se slova.

Respondentka D. pobývá v Německu od roku 1992. V Turecku dokončila základní vzdělání a pracovala v kanceláři. V Německu v oboru již nepracovala, poněvadž neuměla německy, podotkla se smíchem. Jazyk se však doučila, ale žádné kurzy nenavštěvovala.

---

²³ Při přestupu z „Grundschule“, což představuje náš první stupeň, na druhý stupeň záleží na dosažených známkách, tedy na výstupním hodnocení. V Německu jsou žáci z pátých tříd „Grundschule“ rozdělováni na různé druhy základních škol druhého stupně, které se liší prestiží a stupněm obtížnosti

Učila se s dětmi, když s nimi psala úkoly do školy. Paní D. si pochvaluje, že díky znalostem němčiny může sama chodit na rodičovská sdružení, k lékaři, nakoupit, atd. První tři roky hovořily děti pouze rodným jazykem rodičů, což se po navštěvování mateřské školy změnilo. Děti přicházely do styku s Němci a o svých zážitcích hovořily doma německy. Doma používali oba jazyky, turečtinu odůvodňuje tím, že děti jezdí s rodiči na dovolenou do Turecka, kde mají příbuzné a prarodiče z její strany, a měly by se s nimi umět domluvit.

Paní D. uklízí 15 hodin týdně v místní škole, tři hodiny denně. O prázdninách má volno, které využívá k návštěvě příbuzných v Turecku, kam jezdí minimálně jednou ročně. Pokud svou rodinu nenavštěvuje osobně, je s nimi neustále v kontaktu prostřednictvím e-mailů, nebo textových zpráv. Pochvaluje si moderní komunikaci. Přiznává, že se chce určitě za pár let vrátit do rodné země, i když děti v Německu budou chtít zůstat. V Turecku se cítí lépe než v Německu, má tam rodiče a příbuzné, což je pro ni nejdůležitější. Sice se tam setkává s místními Turky, kteří pokřikují: „Němci jdou!“, ale její pouto k domovině je tak silné, že nepříjemné narážky nebere vážně. Uznává, že pro děti je návštěva Turecka pouhou dovolenou a těší se zpět domů, do Německa.

Dcera, 10 let, navštěvuje základní školu, syn, 14 let, studuje na gymnasiu. Dětem nebrání ve studiích, ani v plánech do budoucna. O partnerském životě dětí rovněž nechce rozhodovat, je to jejich život, mají žít s tím, s kým si rozumějí. Sama si mohla vzít svého muže z lásky, i když po vleklých komplikacích, přeje to štěstí i svému dítěti. Syn má mnoho německých přátel, tureckých minimálně.

Respondent E., manžel ženy D., žije v Německu od roku 1981, přišel současně s rodiči, když mu bylo 12 let. Školu začal navštěvovat až později, tři roky chodil na základní školu, pak se vyučil a ve dvaceti letech si našel práci v továrně, v současné době pracuje na personálním oddělení jedné firmy v Mnichově.

Německy se naučil díky fotbalu, který hrával od chvíle, kdy do Německa přicestoval. V současné době trénuje v Geisenfeldu fotbal. Se ženou se seznámili již v Turecku a toužili po svatbě. Pan E. i paní D. upřednostňují život v malém městě jako je Geisenfeld. Ve velkých městech číhá mnoho nástrah. Turecká společnost se tam příliš izoluje a vznikají

místy až nebezpečné skupiny, z kterých mají strach i sami Turci nepatřící do této skupiny. Velkoměstští Turci se separují od německého obyvatelstva, čím vznikají velké kulturní propasti. Mají-li žít obě kultury pohromadě, měly by se navzájem poznávat, a to i z náboženského pohledu.

Hovoří o předsudcích některých Němců, obzvláště ve velkých městech, kteří jakmile vidí ve škole Turka, odsoudí ho do zvláštní školy, myslí si, že Turci jsou hloupí a problémoví. Ale to není pravda, brání se pan E. Jako příklad uvádí svého nadaného syna, jež neměl ve škole nikdy problémy.

Turci, jež přichází do Německa a straní se společnosti Němců, chtějí pouze vydělat peníze a vrátit se do vlasti, proto pro ně nemá okolí význam, tvrdí pan E. Ale je názoru, že by se měly rozdílné kultury navzájem poznávat a obohacovat, jinak se ani lidé nemohou pochopit a navazovat kontakty. Vypráví, že také jeho syn se seznámil s Biblií a své spolužáky v rámci vyučování na oplátku seznamoval s Koránem. Pan E. tvrdí, že součástí jeho fotbalového mužstva jsou jak Turci, tak Němci. Neuvědomuje si, že by se setkal s kulturními narážkami z jedné či druhé strany. Tvoří jeden tým, společně vítězí i prohrávají.

Rozhovor skončil zcela spontánně, rodina mi ukazovala rodinné fotky, nabídla turecký čaj a bez kladení otázek hovořila, dokud jsem nemusela odejít.

4.1.4 2G4

Jak naznačuje kód rozhovoru, jedná se o rozhovor s druhou generací, konkrétně se paní F., jež přicestovala do Německa za svou rodinou, otcem a dvěma sourozenci roku 1983, kdy jí bylo 11 let. Hovořily jsme spolu v její útulné, čisté, vkusné kuchyni rodinného domu.

Paní F. navštěvovala tři roky základní školu, po prvních měsících však školu přerušila. Poté se vyučila jako prodavačka. Časy na základní škole hodnotí jako velmi

náročné, neboť vůbec neměla německy²⁴. Německy se tam ani nenaučila, protože se o ni nikdo příliš nestaral, v osmdesátých letech bylo ve třídách minimum Turků a nikdo jim nevěnoval pozornost. Každý den při odchodu ze školy plakala, myslela si, že jí celá třída pomlouvá a vysmívá se jí. Rodiče, resp. otec do školy nechodili, neměli o dceru v tomto směru zájem, v Turecku to nebylo zvykem. Německy se naučila až v pekárně, kde v šestnácti letech pracovala jako učeň. Musela hodně bojovat, především kvůli mizerným znalostem z němčiny, aby se vyučila, ale podařilo se.

Neměla žádné přátele, nebylo to jako teď, povzdychla si. Žila se svými bratry a otcem v malém bytě, spali pouze na matracích, neměli žádné vybavení. F. se o ně musela starat, prát, vařit, atd. Po nějaké době se museli vystěhovat a najít větší byt. Otec koupil rodinný dům se zahradou, na který vydělal ve firmě. Sousedé z vedlejšího domu, Němci, si všimli, že F. je stále v celém domě sama, bratři a otec celé dny pracovali. Tenkrát malou drobnou F. stále pozorovali a pak jsi pozvali k sobě, česali ji, vzpomíná F., pomáhali s praním prádla a učili německy. Paní F. na ně ráda vzpomíná. V ulici bydleli i jiní Turci, kteří byli úplně jiní, hluční, agresivní a nesnášenliví. Její mladší sestra s matkou žily stále v Turecku, do Německa jezdily pouze na návštěvu. O čtyři roky později však úřady rozhodly, že buď se přistěhuje do Německa matka za svou dcerou, nebo F. půjde do Turecka. Byla tenkrát nezletilá a úřady nedovolily, aby zůstávala stále sama doma, když má matku. Proto do Německa emigrovala matka společně s nejmladší sestrou (následující respondentka H.). Bez matky to prostě nejde, říká F. Přesto bylo stále plno starostí, poněvadž matka musela často létat do Turecka, kde zůstal ještě jeden z bratrů. Mladší tříletá sestra chodila sice do mateřské školky, ale často zůstávala sama doma. Paní F. smutně podotýká, že neprožila žádné dětství. V Turecku už jako malá musela pracovat a v Německu se povinností také nezbavila. Kdyby si nyní mohla vybrat mezi Německem

---

²⁴ N1, jež byla tenkrát učitelka paní F., hodnotí respondentku F. slovy: „Byla to extra nadaná dívka, kdyby mohla studovat dál, je z ní teď možná lékařka. Jednoho dne však zmizela ze školy a už se nevrátila. Musela doma pracovat a starat se o otce a své bratry. To, co F. tenkrát nemohla realizovat, umožňuje teď svým dětem. Je oporou celé rodiny, hlavně své mladší sestře.“

a Tureckem, Německo by zvítězilo. V současné je zaměstnaná u nejvýznamnějších obyvatel města, uklízí v jejich domech, v kancelářích a ordinacích.

Paní F. je z těch, kteří museli sňatek uzavřít nedobrovolně. Vypráví, že se jednu sobotu odpoledne ve svých devatenácti letech vracela domu z práce a již před dveřmi domu zjistila, že se něco děje. Měla pravdu. Doma na ní čekal zcela neznámý muž, kterého si musela vzít. V domě byl také oddávající, který sňatek uskutečnil. Pro paní F. to byl hrozný šok. Musela žít se zcela neznámým mužem. První dva roky to bylo peklo, říká smutně. Žili u rodičů paní F. Manžel, jež se také oženil pouze na popud rodičů, neuměl ani slovo německy a ona pracovala od rána do večera, s domácností jí pomáhala matka. Po dvou letech hádek a neshod došlo k průlomů. Narodilo se jim první ze tří dětí, poté se vztah uklidnil a v současné době se dá již hovořit o šťastném manželství, jak hodnotí sama paní F. Jsou jedni z mála, kteří v manželství obstáli. Existuje mnou párů, jež se rozvedly, právě kvůli nuceným sňatkům. Opuštěné ženy spolu s dětmi musejí žít v azylových domech, poněvadž by se samy neuživily. Jsou to právě ženy, jež jsou nejčastěji přiváděny do Německa. Jde o dohodu rodičů obou stran partnerů, kteří se domluví, že své děti provdají. Sňatky ale končí tragicky. Muži nechávají své ženy i děti na ulicích a nestarají se o ně. Rodiče žen žijí ve většině případů v Turecku, nemají tudíž žádnou oporu, nikoho, kdo by jim podal pomocnou ruku, říká smutně paní F. Negativní roli zhoršuje fakt, že turecké ženy neovládají němčinu.

O Turcích žijících ve velkých městech nemá valné mínění. Chovají se jinak než oni z malého města. Sama z nich má strach a nepřeje si, aby s nimi děti navázaly kontakt. Nechápe, proč se tak chovají, porušují všechna slova Koránu. Rodina paní F. tenkrát v Turecku žila na vesnici, je zvyklá na jiný život, než se vede velkoměstech. Na vesnicích a v malých městech jsou lidé jednoduše přátelštější. Hovoří o negativních změnách v rámci generací. První generace a také její generace by si nikdy nedovolila to, co si dovolí dnešní mládež. Mají více peněz, vlastní nemovitosti, auta a dávají to okolí patřičně najevo, hlavně chlapci. V Turecku by se takto jistě nechovali, podotýká F.

Na otázku týkající se vztahů odpověděla, že právě z důvodů, které zmínila, si nepřeje, aby její dcery měly chlapce z tureckých kruhů. Raději dá přednost Němcům, jež se

chovají lépe. Hlavně, když budou šťastní. Její nejstarší dcera 14 let, však již tureckého přítele má, paní F. ji v tom nebrání, když poznala, že je to slušný Turek. Paní F. si přála poznat celou rodinu, jinak by byla stále neklidná a měla o dceru strach.

Své děti miluje a udělala by pro ně všechno. Pracuje od rána do večera, jen aby vydělala peníze a umožnila dětem studium, kurzy angličtiny, členství ve sportovních klubech, atd. Dává dětem všechno, co si sama nikdy dovolit nemohla. Proč by měly trpět její děti, když už trpěla dost ona. Mají právo prožít plnohodnotné dětství, bez omezení studovat a uzavřít sňatek s tím, koho milují. Většina Němců vidí na Turcích pouze to negativní. „Vidí na nás jen to špatné“, tvrdí paní F., „nechtějí poznat naše zvyky a hodnoty“. Ale všichni Turci nejsou stejní, na to Němci zapomínají. Existuje mnoho předsudků, jež se vzdalují od reality. Například pohled na ženy, jež je zcela mylný. Kolují nepravdivé řeči, že jsou ženy závislé na mužích. Je to však naprostá lež. Naopak mnoho mužů je na ženách závislých. Neumějí si vybrat ani peníze z banky, nechodí nakupovat a raději stojí před obchodem.

4.1.5 2G5

Rozhovor 2G5 byl nahrán s nejmladší respondentkou druhé generace, jež je zároveň nejmladší ze svých pěti sourozenců. Navštívila jsem H. v jejím novém rodinném domě, přičemž první patro obývají rodiče.

Do Německa se přistěhovala se svou matkou za zbytkem rodiny, která Turecko postupně opustila již před několika lety. Do té doby rodinu v Německu každé tři měsíce pouze navštěvovaly, než německé úřady rozhodly, že matka musí buď zůstat nebo se svými dětmi odjet do Turecka.

Na své dětství si příliš nevzpomíná. Poprvé od svého odchodu navštívila Turecko v roce 2002. Do té doby se do své země původu neodvážila jet, přišlo jí tam všechno cizí, neuměla dobře turecky a na své příbuzné si nepamatovala. V Německu chodila do mateřské školky, na základní školu a vzdělání dokončila maturitou na odborné ekonomické střední škole, kde neměla žádné potíže. Zaměstnání v oboru však nenašla, nastoupila tedy

jako prodavačka v obchodě s potravinami, kde je doposud. Další studium už rodiče H. nedovolili.

„Nyní je doba už jiná, ale před deseti lety, kdy mi bylo 18 let, platily v rodině jiná pravidla“, říká slečna H. Vlastní rodinu ve svých 28 letech stále neplánuje, přestože ji do toho před deseti lety rodiče nutili. Chtěli H. dokonce dvakrát provdat, ale vzepřela se, což bylo tenkrát velice odvážné. Nyní jsou rodiče svolnější, dovolili by ji i studovat. Názory údajně změnili kvůli vnoučatům, kteří pilně studují a mají dobré výsledky.

Slečna H. měla problémy při hledání zaměstnání, nechtěli ji jako mladou Turkyňu přijmout. Mezi německým obyvatelstvem kolují předsudky, že se turecké ženy hned vdají a mají početnou rodinu, je tudíž nerentabilní je zaměstnat. V současném zaměstnání je spokojená, nemá žádné problémy, pouze občas se zákazníci.

Slečna H. má minimálně kontaktů s tureckou menšinou. Stýká se pouze s jednou přítelkyní, jež se narodila německé matce a tureckému otci. O jejich manželství tvrdí, že stále dobře funguje. Rodiče by prý H. s současné době ve sňatku s Němcem nebránili, i když by byli samozřejmě raději za Turka.

Náboženské tradice nedodrhuje, sice se jich kvůli rodině účastní, ale bez náboženského přesvědčení. Jediné, co dodrhuje je to, že nejí vepřové maso a nepije alkohol.

Občas se v Německu cítí jako cizinec. Když si před šesti lety chtěla v knihovně ve městě Ingolstadt vypůjčit knihy, vyhodili ji z důvodu, že nemá německý cestovní pas. Musela si u policie obstarat potvrzení, že žije v Německu a teprve poté ji knihy půjčili. Nebyla to jediná nepříjemná událost, která se ve městě stala. Setkala se špatným zacházením v mnoha obchodech, kde ji považovali za cizince, za chudáka, který si nemůže nic dovolit. Často ji vůbec neobsloužili, obzvláště v obchodech s dražším zbožím. V Mnichově se s takovým zacházením nesetkala. V Geisenfeldu rovněž ne, neboť ji všichni znají. Nevhodné chování prodavaček ji nemrzí, spíše rozčiluje. Z Geisenfeldu by se neodstěhovala, do velkoměsta by šla nanejvýš pracovat.

S rodiči musí hovořit turecky, neboť by jí matka nerozuměla. Na základní škole musela povinně navštěvovat 3 hodiny týdně vyučování určené pouze pro tureckou

menšinu. Vyučujícím byl učitel z Turecka, stejně tak jako učební materiál. Hodiny turecké kultury neměla ráda, snažila se přesvědčit starší bratry, aby promluvili s učitelem a H. se hodin nemusela účastnit, ale nepodařilo se. Se svými neteřemi a synovci hovoří pouze německy. Když se jich zeptá, jestli jsou Turci nebo Němci, odpovídají jednoznačně: „Němci“. Slečna H. navštěvuje kurz jógy, zajímá se o východní filosofii.

4.1.6 3G6

Rozhovor 3G6 proběhl jako jediný mimo domov respondenta. Důvodem byla obava devatenáctileté dívky A., že se o našem setkání dozví její matka.

A. se na rozdíl od svých rodičů narodila již v Německu, ve městě Ingolstadt. Rodiče respondentky se do Německa přistěhovali v roce 1985. Bez dotázání sama vypráví, že jako první emigroval dědeček, někdy před třiceti lety, který postupně přivedl do Německa děti a ženu, v Turecku zůstala pouze jedna teta. Ostatní vrstevníci dotazované se již narodili v Německu. A. vyrůstá se čtyřmi sourozenci, přičemž je druhá nejstarší, nejstarším ze sourozenců je bratr. Se smíchem dodává, že má ještě mnoho sestřenic a bratranců.

V Turecku byla naposledy před třinácti lety, rodiče tam však byli loni a jezdí do Turecka společně s se svými vrstevníky často, tzn. minimálně jednou do roka. A. se k nim nepřipojuje, neboť nemá k Turecku žádný vztah, neví co by tam dělala, nikoho nezná.

Doma se hovoří německy, pouze s matkou turecky, neboť ona německý jazyk neovládá. Před lety se sice učila, ale to nepřineslo žádný užitek. Jazyk není nucena používat, protože pracuje v domácnosti. Rodiče matky zůstali v Turecku. Otec je zaměstnaný u automobilové firmy, stejně jako jeho bratr. Do Německa přišel v šestnácti letech a navštěvoval pouze jeden rok druhý stupeň základní školy. Vzdělání neukončil, protože tenkrát ještě německy neuměl. Rodina z jeho strany žije ve stejném městě, v Geisenfeldu. Otec hovoří podle slov A. lámanou němčinou, ale bez problému se domluví. Jeho bratrové německy hovoří plyně, převzali bavorský dialekt místních obyvatel. Nejlépe však němčinu ovládají její vrstevníci, podotýká A. Na otázku, zda by Turci žijící v Německu měli ovládat jazyk, odpovídá, že v každém případě. Jazyk je jedna z největších bariér, která brání v úspěšném soužití Němců a cizinců.

A. se v Německu cítí dobře, je to země, kde se narodila a má pouze německé přátele. s Turky se neschází, neboť si s nimi příliš nerozumí, mají odlišné názory a jiný styl komunikace, který jí nevyhovuje. Na základní škole nebylo tolik tureckých vrstevníků jako dnes, ve třídě byl pouze jeden Turek, s nímž se nepřátelila. Ve třídě byla oblíbená, stala se dokonce mluvčí třídy. Na druhém stupni chodila do třídy s jinými Turkyněmi, které však nebyly jako ona. Držely se spíše stranou. Říká, že zaleží pouze na Turcích samých, zda chtějí být přijati do německé společnosti či nikoli. Mnozí Turci se drží pohromadě, jak je jejich zvykem, ale A. si myslí, že to není správné. Žijí přeci ve společnosti, kde je mnoho cizinců a není dobré, separují-li se podle národností. Druhá generace má se začleněním největší potíže, nemá zájem přátelit se s ostatními a učit se německy. Jsou tu jen na přechodnou dobu, proto není v jejich zájmu přátelit se s lidmi mimo tureckou komunitu, na rozdíl od její generace, jež návrat do Turecka neplánuje.

V rodině A. všichni sourozenci chodí do školy, někteří dokonce studují na gymnáziu. Tvrdí, že vzdělání hraje v jejich rodině velkou roli, uvědomují si, že je potřebné pro budoucí profesní život. Rodiče je podporují ve zdělání, a to i finančně. Nenutí je k ničemu, co by sami nechtěli, i co se odívání a sňatku týče, nemusejí nosit pokrývku hlavy, přestože matka ji stále nosí. V Turecku jsou prý v oblasti vzdělání podobné možnosti jako v Německu, výjimku tvoří pouze vesnice, kde je všechno více zaostalé. Předsudky Němců, ale i jiných obyvatel, vůči Turkům, že ženy v Turecku studovat nemohou, jsou mylné. Ale přiznává, že existují rodiny, kde jsou ženám práva na studium upírány.

A. by nemohla uzavřít sňatek s Němcem. Německého přítele již měla, ale doma to nikdy neřekla. V Turecku a také v jejich rodině musejí být dívky před svatbou panny. Rodiče a jejich generace si partnery sami nemohli vybírat. Partner jim byl jednoduše přidělen, mnohdy ho ani neznali. Pouze jeden strýc se oženil z lásky. U ostatních proces soužití probíhá přesně obráceně. Role matky v rodině je důležitější než otce, také pro mladšího bratra je matka na prvním místě. Doma má hlavní slovo matka, váží si jí jak děti, tak manžel.

A. si přeje v budoucnosti studovat, chtěla by se věnovat umění. O vlastní rodině ani o svatbě nyní v žádném případě neuvažuje. Touží po vlastní kariéře. Od ostatních Turků

slýchává, že se povahou od svých krajanů liší, její myšlení se spíše podobá německému. Ráda se baví, požívá alkohol, ale to vše tajně, protože si uvědomuje, že by tím ublížila matce. Matka v ní má velkou důvěru a je na ní pyšná, neboť má dobré výsledky ve škole.

Považuje se spíše za výjimky mezi Turky, poněvadž životním cílem ostatních je především založení vlastní rodiny a ne kariéra. A. si jde od svých patnácti let vlastní cestou. Všeobecně v tureckých rodinách platí, že nejdůležitější slovo má nejstarší muž, tedy děd nebo otec. V A. rodině jsou důležití všichni, na prvním místě jsou však rodiče. Tvrdí, že bez rodičů to prostě nejde, člověk rodiče potřebuje. A. na matku hovoří německy, protože sama turečtinu moc neovládá. Matku se snaží naučit německy, ona se tomu nebrání, ale je to pro ni v tomto věku už náročné.

Cestují-li Němci do Turecka, chovají se k nim Turci přátelsky a pohostinně. Avšak, přicestují-li Turci do Německa, stávají se středem pozornosti a terčem útoků. Je to nespravedlivé, stěžuje si A. Tradice nejsou v hostitelské zemi dodržovány tak přísně jako v Turecku, přesto jsou dodržovány. A. se jich však neúčastní, nechápe, proč by to měla dělat, necítí žádnou víru. Přiznává, že není věřící. Na rozdíl od matky, která se modlí pětkrát denně, podobně jako její ostatní příbuzenstvo druhé generace. Velké rodinné sešlosti v rámci náboženských svátků nemá příliš v lásce. Babička s dědou vyrůstali spolu s jejich dětmi v jednom bytě. Poté, co si každý založil vlastní rodinu, pořídil si vlastní dům. s babičkou musí hovořit pouze turecky, neboť německy neumí, s dědečkem lze do jisté míry komunikovat i v němčině. Nikdy by své prarodiče nedali do domova důchodců, to není zvykem, raději se o ně sami postarají, ač by je to stálo mnoho sil.

4.1.7 3G7

Respondentem rozhovoru 3G7 je mladý muž B. ve věku 14 let. Po prvním stupni základní školy navštěvuje gymnasium v nedalekém městě. Od první do čtvrté třídy dělal s matkou všechny domácí úkoly, stal se jejím učitelem, která se díky němu naučila německy. V budoucnu si není jistý, co by chtěl studovat, ale rád by se stal učitelem. Nyní aktivně ovládá němčinu a turečtinu, učí se latinsky a anglicky. s rodiči navštěvuje Turecko, ale rozhodně se necítí jako místní obyvatel, ale jako návštěvník, jede tam jen na

dovolenou. V Německu se považuje za Němce, narodil se tu. Také jeho okolí ho tak bere. Existují však Turci, kteří se aktivit ve škole neúčastní, straní se okolí a tím pádem mají i špatné výsledky ve škole, protože neumí německy.

4.2 Záznam rozhovorů N1 a N2

4.2.1 N1

V rozhovoru N1 hovořila zaměstnankyně školství paní K. Navštívila jsem ji v zaměstnání. O turecké menšině hovořila velmi zasvěceně, neboť s ní má dlouhá léta zkušenosti.

Pokud je ve třídě více cizinců, drží se spolu. Mluví mezi sebou svým rodným jazykem, čímž se od ostatních spolužáků izolují. Problémy v chování ve škole i v jiném sociálním prostředí závisí na postoji rodičů, na hodnotách jednotlivých rodin.

Paní K. dělí rodiny na dvě skupiny. Na jedné straně jsou to moderní otevřené rodiny a na druhé straně rodiny uzavřené, neintegrované, izolované. Otcové obou typů rodin pracují většinou ve stavebnictví, v automobilové továrně BMW, Audi nebo pracují jako instalatéři. Matky od rodin jsou však dvojího druhu, záleží na typu rodiny.

Moderní matky, které patří do první skupiny, se snadno integrují. Učí se řeč, chápou, že je potřebná pro získání zaměstnání a budoucí život dětí. Pracují, kde není třeba kvalifikovaného vzdělání, tj. jako uklízečky ve firmách nebo v privátních domácnostech, dělají pomocné pracovní síly v kuchyni, doplňují zboží, atd. Důležité však je, že pracují a neizolují se od svého okolí. To samé vyžadují i od svých dětí. Chtějí, aby se stýkaly s německými kamarády, nezakazují, aby mezi sebou sourozenci hovořili německy a podporují je ve vzdělání. Samy nevykonávají kvalitní kvalifikované povolání, proto umožňují dětem navštěvovat různé kroužky, které mnohdy znamenají velkou finanční zátěž. Jsou otevřené integraci, navštěvují s dětmi jazykové kurzy pro cizince a účastní se akcí podporující integraci, které pořádají například školy nebo úřad pro mládež.

Naopak matky z druhé problematičtější skupiny se od německé společnosti a reality izolují. Manželé sice pracují, ale ony neumí německy, jsou pouze doma a starají se

o domácnost. Stejný vztah, jaký mají k okolnímu světu, přenáší i na své děti. Doma se smí hovořit pouze turecky, děti nesmí mimo tureckou komunitu a striktně dodržují turecké zvyklosti. Také mezi dětmi lze postřehnout rozdíly. Chlapci jsou již od útlého věku vychováni stylem, že jsou po otci nejdůležitějším článkem rodiny, po otci mají vždy nejdůležitější slovo. Následky mají neblahé dopady především ve škole, kde dochází k neustálým konfliktům mezi chlapci a učitelkami. Chlapci jsou rozmazlení a svou moc, jež mohou uplatňovat doma, přenášejí do školy. Děvčata jsou naopak neprůbojná, bojácná a neustále udržovaná v naivitě. Narodily se pro to, aby je rodiče provdaly a „rodily děti“. Provdány jsou násilně přes odpor rodičů za turecké muže, kteří kvůli sňatku přicestují do Německa. Tak se nadále pěstuje radikální turecká kultura. „Je to nekonečný začarovaný kruh“, povzdechla si paní K. Vše závisí na rodičích, zda se skutečně chtějí začlenit. Pokud tak činí, jsou i okolím dobře přijímáni.

„Důležitým, nejdůležitějším faktorem je řeč“, podotýká paní K. Ideální je, když se rodina přistěhuje na vesnici, pomalu se učí německy jazyk, navazuje se svým okolím kontakty a pozvolna přechází do německé společnosti. Dochází ke vzájemnému postupnému sblížení německé a turecké kultury. Paní K. upozorňuje na fakt, že na celý problém je třeba nahlížet ze dvou hledisek. Na jedné straně stojí rodina, jež se chce začlenit, učí se řeč a chce se dál vzdělávat. Tím tvoří dobré zázemí pro své děti, které mají do německé společnosti dveře otevřené. Rodiče dělají pro své děti všechno jen aby se měly dobře a nezažili to co ni. Na druhé straně jsou rodiny, které se o začlenění vůbec nepokoušejí, izolují sebe i své děti. Otcové rodin neumí německy, ale práci díky svým rodičům, tedy první generaci, jež do Německa přišla v první migrační vlně, získali. Pracovní místo svým způsobem zdědili a věří, že to podobně dopadne i s jejich dětmi. Paní K. však znovu podotýká, jak je řeč důležitá, je něčím, co odbourává hranice a umožňuje integraci.

4.2.2 N2

V krajském městě Pfaffenhofen jsem navštívila zaměstnance Spolkového úřadu pana X., který do problému integrace zasvěcen spíše z úředního pohledu.

Integrační kurzy jsou v uzákoněny teprve od roku 2005. Cizinci, kteří žijí v Německu déle než od roku 2005, se kurzů mohou nebo musí účastnit. Kurzy nejsou povinni navštěvovat osoby, jež ovládají německý jazyk, vykonali již v minulosti jazykovou zkoušku nebo se řečí přímo zabývají jako například učitelé. Ale jsou i tací, kteří němčinu v zaměstnání používat nemusí. Nehovoří německy ani doma, což jsou například Turci, kteří pracují v továrně u pásu a nemusí s nikým hovořit, říká pan X. Právě pro ně jsou kurzy povinné, neboť jim neznalost jazyka brání v každodenní komunikaci s německým obyvatelstvem, v obchodech, na úřadech, u lékařů, což samozřejmě brání v úspěšné integraci. Lidé pak žijí pouze ve své národnostní skupině a izolují se.

Když přijdou žádat o prodloužení pobytového povolení cizinci, kteří neovládají němčinu, nedomluví se ani s úředníkem na přepážce. Stává se často, že Turci, ale i jiní cizinci, žijí dvacet let v Německu a neumí téměř ani slovo německy, přesto si žijí relativně dobře a spokojeně. Povolení k pobytu jim je proto prodlouženo pouze za podmínky, budou-li navštěvovat integrační kurzy. Je kontrolováno, zda se vůbec do kurzu zapíší a zda ho dále navštěvují. Kurzy hradí stát, posluchači přispívají pouze 1 € za hodinu, což činí 630 € za celý kurz. Ukončují se závěrečnou zkouškou, která potvrzuje, že cizinci ovládají němčinu na úrovni B1 podle Společného Evropského referenčního rámce. Podle statistik však uspěje pouze 40%. Cizinci přesto nejsou ze země vyhoštěni, utvrzuje mě pan X. Většinou existují další významné právní aspekty, například právo na rodinu. To znamená, že nesmí být nuceni opustit svou rodinu, jež žije v Německu. Našlo se jiné řešení. Pokud cizinci kurzy bez udání důvodů nenavštěvují, jsou jim uděleny pokuty.

Jsou tu však i jiné závažné problémy. Někteří neumějí ani psát ani číst. Návrat Turků do vlasti je menší než se očekávalo. Turci zůstávají v Německu a pobírají důchod, který jim patří za odpracované roky. Předpokládalo se, že si většina Turků nechá vyplatit mzdu najednou a odstěhují se do Turecka, poněvadž německý důchod je na turecké poměry velice lukrativní.

Pan X. hovoří o dalších problémech týkajících se dětí třetí generace. Pokud děti neovládají německou školu, posílají je rodiče do Turecka, kde navštěvují povinnou školní docházku. Po návratu zpět do Německa však děti neumí německy a s tureckým základním vzděláním nemají na pracovním trhu žádné šance. Stávají se nezaměstnanými a zátěží pro stát. Další věc je, že si rodiče mlčí o pobytu svých dětí v Turecku, dostávají tudíž příspěvky na děti, přestože se o ně nestarají a v Německu vůbec nežijí.

Zásadním problémem, se kterým se často setkávají, je způsob tureckého myšlení. Jejich mentalita je výrazně odlišná. Hlavní slovo mají muži a odmítají jednat se ženami, například právě na úřadě. Úřednice neberou vážně, mnohdy s nimi odmítají komunikovat a jsou nezdvořilí. V těchto případech úřednice volají mužskou posilu. Náhle je Turkům vše jasné, nemají problémy a během chvíle je problém vyřešen. Pan X. uznává, že v rodině může být jednání mužů odlišné.

4.3 Vyhodnocení rozhovorů

První generaci do Německa přivedla tíživá ekonomická situace v Turecku a nabídka práce právě v Německu. Pan J. měl velkou rodinu a nebylo jednoduché ji uživit. Vydal se proto v roce 1971 do Německa za prací, důvod emigrace byl tedy ekonomický. Zbytek rodiny zůstal v Turecku, během dvaceti let byla však rodina v Německu kompletní. Druhá generace nemigrovala se svými nebo za svými rodiči na základě vlastního rozhodnutí. Možná právě proto je její integrace z mého pohledu nejkomplicovanější. Druhá generace se ocitla v Německu většinou ve věku dospívání. Emigrace je musela psychicky negativně zasáhnout, přestože žili v Německu za lepších ekonomických podmínek. Dětství prožila druhá generace v Turecku, jejich rodným jazykem byla turečtina. Představitelé druhé generace měli turecké přátele a náhle se museli odstěhovat do jiné země, do země, kde nerozuměli zpočátku ani slovo. Museli navštěvovat základní školu, kde se hovořilo německy, kde byli jediní mezi německými dětmi, se kterými nemohli komunikovat jako se svými tureckými vrstevníky. Náhle se ocitli se v úplně jiné kultuře, než ve které vyrůstali. Měli špatný prospěch a většinou školu nedokončili. Ale co bylo hlavním důvodem, že školu nedokončili? Jiná mentalita a negativní přístup rodičů ke vzdělání? Mizerné

jazykové znalosti? Lenost? Strach? Tíživá finanční situace? Tlak rodičů, aby si našli práci? V každém případě to byl na děti velký tlak, který jistě v druhé generaci zanechal následky. Respondentka F. podrobně a emocionálně popsala, jak se tenkrát mezi německými dětmi ve třídě cítila: „... měla jsem pocit, že se mi všichni smějí, nic jsem jim nerozuměla, přišla jsem si hrozně hloupá a bezradná. Na cestě ze školy domů jsem vždycky plakala.“. Třetí nejmladší generace se v Německu již narodila, není tedy nutno spekulovat, proč žijí mimo Turecko.

V prvních letech nebyl život pro první generaci v emigraci jednoduchý. O práci sice nouze nebyla a vztahy mezi Němci a Turky byly téměř bez problémů. Turci však neměli příhodné podmínky pro bydlení. Následující roky, kdy postupně přijížděli další členové rodiny, byl pan J. nucen opustit malý byt a pořídit pro svou rodinu pohodlnější bydlení. Celé dny pracoval, zaslouženě si vydělal dostatek peněz, aby dům mohl koupit. Prioritou první generace nebylo vzdělání jako je dnes u třetí generace, ale vytvořit zázemí pro svou rodinu. Ostatní respondenti druhé generace mají dnes svůj vlastní rodinný dům. Přestože v Německu, konkrétně v Geisenfeldu, není obvyklé vlastnit dům. Většinou žijí rodiny v podnájmu, a to i v rodinných barácích, nebo rodina splácí rodinné sídlo několik generací. V tomto ohledu je část turecké menšiny, jež jsem zkoumala, dobře zajištěná. Byty všech respondentů byly důkladně uklizené a čisté. Zdi zdobí symboly islámu. V žádné rodině nechybí Korán, který mi ve třech případech s pýchou ukazovali a přečetli několik arabských slov. Jsou pyšní na svou víru. Jedinou výjimkou byla nejmladší respondentka druhé generace slečna H., jejíž zdi kromě symbolů koránu zdobily i symboly křesťanství v podobě andělíčků. Na skříni v obývacím pokoji byla dokonce soška Buddhy. Turecké rodiny bydlí v těsné blízkosti, což jim umožňuje časté návštěvy. Třetí generaci připravili rodiče a prarodiče dobré zázemí, všichni respondenti mají kvalitní bydlení a dobré podmínky pro rozvoj své osobnosti. Nemusejí se starat o přežití jako jejich předci. V tomto případě je třetí generace ve výhodě.

Zmíněný jazykový deficit neumožňoval druhé generaci studovat, mnohdy ani dokončit základní vzdělání. Ještě nedospělí začínali pracovat, museli jít ve stopách svých otců, díky nimž zaměstnání získali. Minimální jazykové znalosti němčiny ani jinou volbu

neumožňovaly. Někteří později povinnou školní docházku dokončili a vyučili se. První generace hovoří převážně v infinitivech, dělá gramatické chyby, má omezenou slovní zásobu a slova jsou většinou poznamenány turečtinou. Při rozhovoru s panem J. jsem se musela hodně soustředit a opakovaně se tázat na to, co již bylo řečeno, abych se ujistila, že jsem rozuměla správně. Několikrát se stalo, že mým otázkám vůbec neporozuměl. V tu chvíli musela zasáhnout dcera, žena druhé generace, a otázku zopakovat v turečtině. Pan J. se neurazil, nebyl nervózní a ani nepříjemný, nerozuměl-li správně mé otázce. Naopak se mi snažil sdělit víc než bylo potřeba, byl velice hovorný. Manželka pana J., jako zástupkyně ženského pohlaví turecké první generace, během návštěvy neřekla ani slovo německy, neboť německý jazyk vůbec neovládá. Ženy první generace jsou více zakřiknuté, tiché a plaché, přesto se žena alespoň svou přítomností rozhovoru účastnila, vařila čaj a dělala společnost. Jsou to z velké části právě babičky, kvůli nimž se děti třetí generace učí turecky. Ženské představitelky druhé generace, jež byly v Německu provdány za turecké emigranty, neovládají němčinu o mnoho lépe než ženy první generace. Německý jazyk nepotřebují, neboť pracují v domácnostech. Maximálně jsou zaměstnány jako uklízečky nebo pomocné síly, kde si vystačí s nezákladnější slovní zásobou. Výjimku tvoří nejmladší respondentka druhé generace, která ovládá němčinu lépe než turečtinu. Do Německa emigrovala ve čtyřech letech, navštěvovala mateřskou školu, základní školu, střední odbornou školu a stýkala se s německými vrstevníky, což ji umožnilo si jazyk dobře osvojit, i když je u ní rozpoznatelný hrubý turecký přízvuk. Její starší sestra F. německý jazyk neovládá tak dokonale, ale bez problému se domluví a všemu rozumí. Spisovně ani bez chyb však nehovoří, naopak používá dialekt charakteristický pro Geisenfeld, resp. Bavorsko. U mužů druhé generace je to obdobné. Velká změna nastala u třetí generace. Děti, jež v Německu vyrostly, nebyly rodiči izolovány od německé společnosti, účastnily se kroužků a sportovních klubů, nemají s němčinou žádné problémy. Hovoří plyně, gramaticky správně a téměř bez přízvuku. Dívku třetí generace, respondentku A., opomíná-li typický turecký vzhled, bych nerozpoznala od německých dívek. Přestože ne všichni, kromě třetí generace, neovládají jazyk hostitelské země stoprocentně, neměli potřebu navštěvovat jazykové kurzy. Podle slov pana X. mohou však při žádosti o prodloužení pobytového povolení nastat problémy. Pobyt jim nebude

prodloužen, dokud nenavštíví integrační jazykový kurz a neprokáží minimální jazykové znalosti. Druhá generace se v nejlepším případě učí jazyk od svých dětí, které hovoří plynně. Nikdo z respondentů neemigroval z Turecka jazykově vybaven. Děti s rodiči doma komunikují v turečtině, sourozenci mezi sebou německy. Rodiče jim to v žádném případě nezakazují, ale vyžadují, aby s nimi turecky hovořili, neboť by jazyk v budoucnu mohly potřebovat.

Čím lepší jazykové úrovni turecká menšina dosahuje, tím má lepší šance na pracovním trhu, což sami respondenti v rozhovorech potvrzují. První generace neměla s prací žádné potíže, v sedmdesátých letech převyšovala nabídka po pracovní síle poptávku. U druhé generace byla situace o něco málo horší, ale díky svým otcům se mnozí těšili dobrému zaměstnání. Maximální dosažené vzdělání bylo vyučení v oboru, a to pouze u druhé generace. Muži našli práci v továrnách nebo ve stavebnictví, ženy pracují jako uklízečky či pomocné síly, ale většinou zůstávají v domácnosti. Vyhlídky třetí generace dosahují po právu vyšších nároků. Jazyk ovládají dokonale a mají dobré výsledky ve škole, jejich výhodou je také dobrá komunikativnost. Oba respondenti třetí generace stále studují, jeden dokonce na gymnáziu, a mají vysoké cíle, bez ohledu na to, zda se jedná o dívku či o chlapce. On chce být učitelem, ona umělkyní. Rodiče je podporují a přejí vše, co sami nedokázali.

Vztah k Turecku, ke své domovině, je u první i druhé generace srovnatelný. Na Turecko mají dobré vzpomínky a rádi se tam vracejí. Oproti třetí generaci navštěvují svou vlast mnohem častěji. O reemigraci první ani druhá generace neuvažuje. V Německu je stále drží rodina, obzvláště první generaci. Svě blízké nechtějí opustit, ačkoli jsou v důchodu, pobírají na turecké poměry vysokou rentu, kterou by si mohli nechat jednorázově vyplatit a odcestovat do Turecka. Svědčí to o důkazu priorit první i druhé generace. Na prvním místě stojí rodina. Myslím, že je to pochopitelné, uvědomíme-li si, že emigrovali a následně vše budovali pro svou rodinu, pro své následovníky. Doma, v Turecku se setkávají se nepříjemnými pohledy, jízlivými poznámkami a závistí svých krajanů, kteří neemigrovali. Doma jsou považovány za cizince a za bohaté Němce, nikoli za Turky. s tímto přístupem se emigranti těžko smířují, ale Turecko stále považují za svou

vlast. Kdyby nebylo rodiny, jež žije v Německu, vrátili by se do Turecka. V Německu jsou sice také označovány za cizince, ale na tuto „nálepku“ si již zvykly a smířili se s ní, v Turecku je však status cizinců mrzí. Třetí generace jezdí do Turecka pouze na dovolenou, kam nemusí jezdit každý rok a trávit zde celé prázdniny. Pokud jsou v Turecku, těší se zase domů. K Turecku nemají žádný emocionální vztah, sice tam mají příbuzné, ale nepamatují si na ně, nehovoří dobře turecky, nemají tam přátele a nepřitahují je do Turecka žádné vzpomínky.

První i druhá generace žije tak, jak by žila i v Turecku. Ve svých domovech dodržují tradice, rodiny se navzájem navštěvují, ve většině případů dodržují i náboženské zvyklosti jako páteční návštěva mešity, jedenkrát týdně předčítají z koránu, atd. Turci z Geisenfeldu mají svoji malou mešitu, o které má málokdo z místních obyvatel tušení. Není to ale mešita, jakou si mnozí představí. Jedná se o starý dům se stodolou na rozpadnutí, kde jsou Turci v podnájmu (viz Přílohy, fotografie č. 1, 2). Měsíčně platí příspěvky podobně jako do fotbalového klubu. Příspěvky platí všichni, ačkoli mešitu pravidelně nenavštěvují. Pokud by nebyl dostatek příspěvků na nájem a na údržbu, budovu by jim město dále nepronajímalo. Ztratili by tím svou provizorní mešitu, místo, kde mohou uctívat svého Boha a pořádat společenská setkání své komunity. Faráře nemají, dojíždí proto ze vzdáleného města. Klíče od mešity patří nejstaršímu muži obce, tedy panu J., který mne mešitou ochotně provedl. Ukázal mi všechny části domu a vysvětlil smysl jednotlivých částí. Dovolil mi vzít si s sebou fotografa a vše fotografovat. Do mešity jsem mohla vstoupit bez pokrývky hlavy, ale se zahalenými rameny a nohama a bez bot. Mešita má dvě základní části. Jedna je pro muže, jež se nachází v prvním patře. Druhá část v druhém patře náleží ženám, kde ženy nemají možnost faráře vidět, ale pouze slyšet pomocí reproduktorů. Zajímavá byla nejen mešita, ale také cesta s panem J. Celou dobu se držel dva metry přede mnou, na svůj věk kráčel rychle, vůbec se neohlížel, občas pouze ukázal na budovu, kterou stavěl, kde bydlí jeho příbuzní, a kde bydlel dříve. Cestou jsme potkávali turecké děti, které vždy mého průvodce pozdravily.

Rodiče děti k tradici a víře také vedou, nenutí je však. Mají-li jiný názor, akceptují to. Respondentka A. má k víře spíše záporný vztah. Hrdě tvrdí, že žádnou víru necítí.

Tradice se před rodiči snaží dodržovat, aby svých chováním a přesvědčením nezranila matku. Dokonce se obávala, aby se nedozvěděla o našem setkání. V nepřítomnosti matky se chce se vším všudy přizpůsobit německé mládeži, má ráda „divoký život“, smýšlí jako Němci nikoli jako Turci. „Narodila jsem se v Německu, vyrůstala jsem zde, mám německé přátele, myslím jako Němci, myšlení Turků je mi vzdálené, nerozumím si s nimi!“, vyprávěla emocionálně respondentka A. Chlapec B. si takto hrdě za svým nestál, možná proto, že byl v přítomnosti rodičů, ale zcela upřímně se před rodiči přiznal, že se cítí jako Němec. Rodiče to komentovali pouze pokrčením ramen.

První generace se s Němci nestýká, podobně jako druhá, jež dává přednost rodinným příslušníkům a tureckým přátelům. Opakem je třetí generace, jejichž přátelé se pohybují ve velké části v německých kruzích. Navštěvují různé sportovní kluby, jazykové kurzy, taneční kroužky a dokonce letní tábory. Evidentně se německé společnosti nestraní, naopak ji dávají přednost před tureckou. Respondentka A. pro to důvod již uvedla. Rodiče třetí generace členy žádných klubů nejsou, s výjimkou některých mužů, jež patří do fotbalového klubu. Ženy preferují přátelství v rodinných kruzích, maximálně mezi místní tureckou menšinou. Setkávají se u některé z žen a tráví spolu volné chvíle. Udržují si tak kontakt se svoji komunitou a utužují turecké tradice.

Ve všech případech k sobě měli manželé hezký vztah, z návštěv, které jsem u rodin strávila, jsem měla pocit, že se jejich manželství rovná manželstvím v Evropě. Pouze oděv se výrazně lišil. Ženy byly důkladně zahalené a nemluvné, vyjma respondentky H., jež do Německa emigrovala v raném věku spolu se svými rodiči. Chodí bez pokrývky hlavy a obléká se jako moderní evropská žena. Ostatní ženy druhé generace chodí zahalené v typickém tureckém oděvu. U třetí generace v Geisenfeldu jsem se nesečkala s klasickým tureckým oblečením. Naopak dívky se oblékají moderně, mnohdy až výstředně, to samé lze říci o chlapcích.

Ze všech párů druhé generace pouze jeden uzavřel sňatek z vlastního rozhodnutí. Ani jeden z manželských párů není rozvedený. Přes kruté začátky žijí dnes v poklidném manželství. Kromě respondentky H. mají všichni dvě až tři děti. První generace se chlubila vyšším počtem potomků, v současné době tento trend ustupuje. Nikdo z třetí generace

zatím na svatbu a založení rodiny nepomýšlí, soustřeďují se spíše na svou kariéru. Pokud by k uzavření manželství mělo dojít, nebránili by se partnerství mimo tureckou menšinu. Rodiče respondentů třetí generace by dětem vyhověli a tolerovali jejich výběr. Naopak rodina v rozhovoru 2G2 potvrdila, že není připravena rozšiřovat rodinu o jiné než turecké příslušníky, přestože je v jiných oblastech tolerantní.

Respondenti se jednoznačně shodli na pohodlném životě v malém městě jako představuje Geisenfeld. Spokojenost s bydlením, nakupováním, polohou města, školním zařízením nevyvolává v Turcích potřebu přestěhovat se nebo dokonce vycestovat ze země. Pro většinu představují velká města velké nebezpečí. Menšiny se tam shlukují, izolují a vyvíjejí negativní tlak na členy menšinové skupiny. Turci v Geisenfeldu žijí spokojeně, zachovávají si svou kulturu, ale zároveň se nebrání styku s německými obyvateli. Pokud by měli jejich děti studovat v nedalekém Mnichově nebo Ingolstadtu, obávali by se, že by přišli do styku s nevhodnými lidmi, i kdyby to byla turecká menšina. Velkoměsto představuje příliš mnoho rizik. V Geisenfeldu zná jeden druhého, nikdo nikým neopovrhne. Problémy zde neexistují nebo pouze minimálně. S diskriminací se setkala až druhá generace, a to v zaměstnání. Zahraniční dělníci přebírali náročnější a podřadnou práci, jež Němci nechtěli vykonávat, zároveň pobírali menší finanční odměnu, přestože odpracovali stejně nebo dokonce více hodin než domácí. Ale s žádnými většími nebo neřešitelnými potížemi se Turci nesetkali. Nejmladší žena druhé generace se setkala s diskriminací ve městě Ingolstadt, kde ji v několika obchodech kvůli tureckému původu odmítli obsloužit, ačkoli je vkusná, moderní, mladá žena, jež kromě tmavší pleti, tmavých hustých vlasů a hrubšího hlasu nemá s Turky na první pohled příliš společného. Ve větším městě jako je Mnichov nastávají podobné situace minimálně. Čím čítá město více obyvatel, tím je anonymnější. Přesto žije nejraději, stejně jako ostatní Turci, v Geisenfeldu.

Křivdy kvůli tureckému původu se dopustili učitelé na synovi pana C., jehož obvinili z rozbití okna a následně mu zhoršili známky, aby mu znemožnili postup na prestižnější pokračování základní školy.²⁵ Třetí generace se s negativními ohlasy vůči jejich původu

---

²⁵ Tvzení pana C. nelze potvrdit. Neexistují pro to žádné objektivní důkazy.

nesetkala. Lidé, kteří Turky třetí generace osobně znají, je považují za Němce, za sobě rovné, tvrdila svérázná respondentka A. v rozhovoru 3G6. Na otázky týkající se diskriminace a předsudkům vůči turecké menšině odpovídali respondenti opatrně, bez emocí, nebo tvrdili, že žádné neexistují, nebo se s nimi osobně nesetkali. V průběhu rozhovorů se však začali rozpomínat a líčili zážitky velice emocionálně. Právě emocionální hodnocení respondentů představuje nevýhodu kvalitativních rozhovorů.

Respondenti všech generací nepopírají existenci různě žijících tureckých rodin a to jak v Německu, tak v Turecku. V podstatě potvrdili teorii paní K. v rozhovoru N1, která dělí rodiny na otevřené nebránící se integraci, a uzavřené žijící v izolaci, tzn. bránící se integraci. Respondenti se sami zařadili do rodin, které se neizolují a nebrání styku s německou společností a kulturou. Zastávají názor, že se mají obě kultury navzájem poznávat a tolerovat jedna druhou, což druhá generace předvádí na výchově svých dětí.

Generace od generace se zřetelně liší, vyvíjí se a vzniká jiná kultura, jež se vzdaluje kultuře turecké a přibližuje se německé. V čisté podobě však neexistuje, lidé a jejich životy se navzájem ovlivňují, přebírají z okolí, co jim vyhovuje a zároveň vědomě ztrácí to, co se nehodí. První generace si své tradice a náboženství střeží pozorněji než jejich potomci. Kdežto třetí generace se naopak od tradic a náboženství snaží distancovat. Chtějí se co nejdůvěrněji podobat svým německým vrstevníkům a začlenit se. Rádi vyčnívají a jsou výjimeční, ale ne jako turecká menšina, ale jako osobnosti, jako kdokoliv jiný, který má svou budoucnost a rozhodování ve vlastních rukách. Od rodičů se nechají ovládat jen do určité jim vyhovující míry, která má své jasně stanovené hranice. Přesto si děti svých rodičů váží a uvědomují si jejich zranitelnost. Svě drobné hříchy na účet islámu a tureckých tradic provádějí jen za zády svých rodičů, kteří buď prohrašky dětí vidí a mlčí o nich, nebo o nich skutečně neví. Určitě jsou i rodiče ovlivněni německou společností a uvědomují si, že v zájmu svých dětí budou jejich rozhodování a jednání do jisté míry tolerovat. Třetí generace je velice svérázná, sebevědomá a ambiciózní, od německé mládeže se v zásadě neliší. Převzala hodnoty německé společnosti, s nimiž se ztotožnila raději a upřímněji než s hodnotami svých předků. Jejich jednání je pochopitelné. V Německu se narodili, navštěvovali mateřskou školu, základní školu, gymnázia, sportovní

kluby a jiné organizace, volný čas tráví s německými přáteli a svou budoucnost směřují jednoznačně na život v Německu, nikoliv v Turecku.

Zvláštní pozornost věnuji ještě rozhovoru 2G5, v němž hovořila nejmladší zástupkyně druhé generace. Svou povahou, chováním, názory, hodnotami a vzhledem se nápadně podobala třetí generaci. Důvod je prostý. Do Německa emigrovala se svou matkou za zbytkem rodiny ve čtyřech letech. Narodila se sice v Turecku, ale dětství a mládí prožila v emigraci. Vybudovala si k Německu podobný vztah, jako třetí generace. Ze sourozenců je nejmladší, byla od mládí „černou ovčí“ rodiny. Zatímco její straší bratři hlídali starší sestru, aby se nevzdalovala turecké tradici, respondentka A. se jim ztrácela z dohledu a razila si svou cestu. Dvakrát odmítla sňatek s partnerem, jehož ji vybrali rodiče, odmítala nosit pokrývku hlavy, výstředně se oblékala a jako jediná ze sourozenců studovala. Dnes ji rodiče a sourozenci nazývají „rebelkou“ a minulosti se smějí. Nejen místo narození je určující pro stupeň integrace, ale i vlastní přístup a odhodlání nebýt stádní ovčí, která jde slepě za ostatními. Slečna A. je živým příkladem, že se špetkou úsilí lze dokázat zázraky. Nesmím ale opomenout silnou podporu její sestry, bez níž by tak daleko nedošla.

Beru na vědomí, že sdělené informace nemusí být stoprocentně pravdivé, neboť jak mi je známo, Turci často pravdu přikrášlují a přizpůsobují ji situaci. Pozitivní je ale na celé věci ta skutečnost, že mě turecká menšina do svých řad vůbec přijala, hovořila se mnou a umožnila mi získat pohled na problematiku turecké menšiny ze vnitř, ze svého jádra. Okruh Turků, s nimž jsem při výzkumu přišla do styku, byl možná příliš ideální a rozhodně nelze aplikovat na celou tureckou menšinu. Skupina respondentu představuje v mých očích ideální integrační model, který je příkladem kvalitního postupného začleňování do většinové společnosti.

5 ZÁVĚR

Pro objasnění vznikajících problémů integrace je nutno brát v úvahu generační rozdíly všech tří generací. Výrazné rozdíly existují již mezi první generací migračních pracovních sil a jejich dětí, jako druhou generací. Typický zahraniční dělník první generace disponuje minimálním školním a profesním vzděláním, většinou se jedná o učňovský status a špatné znalosti německého jazyka, čímž se pro ně nabízejí jen minimální šance v německé společnosti. Tato generace ale zároveň nepociťuje diskriminaci tak silně, pravděpodobně protože představuje menší nároky na integraci, než jejich děti. Členové první generace se orientují na rodinné příslušníky a přátele, kteří zůstávají v Turecku. Cítí se být propojení více s jejich zemí původu než s Německem, proto si také nechávají cestu zpět do vlasti otevřenou. Německo však kvůli svým potomkům neopouští. Jejich chování spíše směřuje k zachování kultury jejich původu.

Oproti tomu stojí druhá generace, která je charakterizována o něco lepším vzděláním, vyšším postavením v zaměstnání a kvalitnějšími jazykovými znalostmi vůči první generaci, ale zároveň výrazně horšími vzhledem ke generaci třetí. Není proto divu, že jejich příležitosti v rámci německé společnosti jsou proto bohatší než u první generace. Na diskriminaci však pohlížejí daleko kritičtěji než jejich rodiče, což relativně ovlivňuje jejich jednání. Tento pocit může pramenit z postoje Němců ke zvyšujícímu se počtu imigrantů v zemi a přesycenosti pracovního trhu, což při první vlně migrace nenastávalo. Druhým důvodem může touha prosadit se v majoritní společnosti, čímž dochází ke konfrontaci. Oproti první generaci se cítí být mezi Němci utlačováni a nedoceněni. Druhá generace není stále kvalitně jazykově vybavena a nedosahuje dostatečného profesního vzdělání.

Typický příslušník druhé generace se cítí být spojen s Německem i Tureckem podobně, proto ani neuvažuje o reemigraci, návratu do vlasti. Dávají přednost raději vlastním etnickým organizacím vedle německých. Kontakty s německou společností jsou mnohem kvalitnější a důvěrnější než u první generace, což lze pozorovat ve způsobu, jak tráví volný čas. Ale přesto tráví stále víc času s Turky. Druhá generace si pozvolna osvojila

hodnoty německé společnosti (například názory týkající se vzdělání a sňatků), přičemž jejich původní kultura tak jako předtím hraje stále stejně důležitou roli.

První generace skrývala svou kulturu ve svém nitru, ale nikdy ji neprojevovala na veřejnosti. Jejich kultura bylo to, co jim zůstalo z jejich kořenů a toho se také drželi. Druhé generaci pevné základy turecké kultury chybí. Stesk po domově a jakousi vnitřní rozpolcenost pociťovala první generace, kdežto druhá generace hledala svou identitu a společenské uznání. Avšak určitá nejistota druhou generaci také skličovala. Často si kladla otázku, kam vlastně patří. Pokud se identifikovala se svou zemí původu, vyvstal problém, že tam na ně bylo pohlíženo jako na cizince. Ale také identifikace s Německem nebyla snadná, i tam ji společnost považovala stále a pouze jen za cizince. Mnozí se věnují své domácí kultuře, jiní se naopak plně ponoří do německé kultury a svůj život řídí podle jejích měřítek.

Počátečním kontaktům s novou západní kulturou bránila jazyková bariéra. Později se migranti řeč naučili, ale typický turecký přízvuk, intonace a gramatické chyby se stále objevují. Spisovnou němčinou nehovoří, jedná se spíše o místní dialekt s tureckými prvky. Tento druh německého jazyka staví Turky do nevýhodné pozice. Po dlouhých letech života v Německu se první generace stále těžce vyrovnává s novým jazykem, přičemž i jejich rodný jazyk zůstává „zmražen“. Jazyk se dále běžně nevyvíjí, ale naopak stagnuje a degeneruje. Tímto vzniká zvláštní jev, kdy se obě řeči navzájem ovlivňují, což má také dopad na kulturu a identifikaci. Domácí obyvatelstvo hodnotí tureckou menšinu jako skupinu samu pro sebe, která pořádně mezi ostatní nezapadne, často se jim vysmívají, vykořisťují a využívají, obzvláště v očích druhé generaci.

Druhá generace se ve srovnání s první generací německé společnosti částečně přizpůsobila. Je však nutné poznamenat, že v pomezí druhé generace integrace probíhala a probíhá rozdílněji. Na jedné straně existuje již popsaná typická druhá generace. Na druhé straně se však najdou i takoví příslušníci druhé generace, jejichž šance na účast a integraci jsou minimální a od německé společnosti se stahují do ústraní. Tato skupina, i když malá, využívá ke zlepšení svého sociálního statusu vlastní etnické struktury, které mohou dále prohlubovat propast mezi oběma kulturami.

V různých oblastech lze hovořit o pozitivních vývojových tendencích, na poli osobnostním, v sousedství nebo na pracovišti. Turečtí spolužáci nebo sousedé nejsou již žádnou zvláštností nebo vzácností jako tomu bylo na začátku sedmdesátých let. Další obrat v akceptaci turecké menšiny je fakt, že velká část německých rodin jezdí na dovolenou do Turecka, kde se interaktivně setkávají s tureckou kulturou. Tímto způsobem se německé děti s Tureckem, zemí, jež je pro jejich spolužáky a kamarády rodnou zemí, setkávají již ve školním věku. Osobní zkušenosti a intenzivní kontakty německých dětí s Turky se proto od migračního počátku výrazně změnila.

Výrazný rozdíl mezi první a druhou generací je nesrovnatelný v poměru mezi první a třetí generací. Mezi generacemi dochází k odlišnostem i mimo integrační proces. Není divu, že se propast mezi dvěma generacemi významně prohlubuje i v pomezí generací tureckých migrantů. Třetí generace se již od pohledu liší od svých předků, ať je to řečí, vzděláním, stylem odívání, chováním nebo myšlením, čímž se podobá spíše svým německým vrstevníkům. Sama třetí generace se považuje za Němce nikoli za Turky. Do Turecka, do vlasti svých rodičů, létají pouze na dovolenou a teší se zpět domů, do Německa. Německý jazyk ovládají na lepší úrovni než turecký, přestože rodiče s nimi hovoří turecky, neboť německy se v některých případech doposud nenaučili.

Obyvatelstvo tureckého původu se od první migrační vlny 1961 stalo velice různorodým. Vedle integračních úspěchů v oblasti vzdělávání a na pracovním trhu spočívají právě v těchto oblastech problémy. Společnost i politika se musí těmto problémům stále aktivně věnovat a vymýšlet programy, které přispějí k úspěšné integraci. Nabídky integračních kurzů jsou využívány sporadicky, přestože by je zvláště druhá generace potřebovala. Je třeba brát v úvahu i fakt, že druhé generaci chybí odhodlání a motivace učit se německý jazyk. Pohybují se pouze v tureckých kruzích a ženy pracují v domácnostech, proto jsou subjektivně spokojeni se stávající úrovní německého jazyka. Jisté je, že pro úspěšnou integraci jsou nezbytné znalosti německého jazyka. Tato hypotéza byla potvrzena i ve výpovědích respondentů. Znalost německého jazyka je předpokladem pro kvalitní vzdělání a následné uplatnění na pracovním trhu. Důkazem platnosti této hypotézy je třetí generace. Integrace se může zdařit pouze tehdy, pokud obě strany, jak

skupina přistěhovalců, tak německá společnost, vzájemně spolupracují, poznávají se a tolerují. Všichni respondenti se s tímto tvrzením ztotožňují, i když to pro první generaci není snadné.

Z předešlých odstavců nelze jasně vyvodit, zda lze hovořit o zdařené či nezdařené integraci Turků v Německu během čtyřiceti let migrace. Životní situace, chování tureckého obyvatelstva v Německu a existence jejich organizací je příliš mnohotvárná a rozdílná na to, abychom mohli jednoznačně odpovědět. Otázka, zda se integrace turecké menšiny do německé společnosti zdařila či nikoli, je ztížena tím, že pojem integrace je chápán rozdílně. Je otázkou, zda lze existenci tureckých fotbalových spolků, tureckých čtvrtí, diskoték nebo obchodů s potravinami považovat za důkaz zdařené integrace. Do jaké míry je soudržnost v pomezí turecké menšiny chápána jako pozitivní? Kdy překročí hranice, které představují izolaci od většinové společnosti? Nutnou podmínkou pro úspěšnou integraci v příštích letech je, aby na sebe turečtí přistěhovalci spolu s německou společností více působili a poznávali se lépe než doposud.

Turci představují nejpočetnější menšinovou skupinu v Německu, tato menšina je zároveň nejnápadnější z cizinců žijících ve Spolkové republice. Z Turecka si přináší své zvláštnosti a specifické zvyklosti, díky kterým se zdá jejich začlenění do německého národa zcela nemožné. Možná bychom Turkům snadněji porozuměli, kdybychom lépe znali nejen jejich problémy v Německu, ale také se něco dozvěděli o jejich rodné zemi. Stojí před námi mnoho otázek, na které bychom před jakoukoli kritikou měli dokázat odpovědět. Jaké náboženské a politické tradice viditelně působí a odráží se v chování lidí přicházejících do Německa? Jaké hospodářské problémy má dnes Turecko a co je třeba vědět o současném režimu generality? Právě tyto otázky by mělo německé obyvatelstvo dokázat zodpovědět, aby bylo schopno porozumět problémům vzniklých soužitím dvou tak různých národů. Bohužel z vlastní zkušenosti vím, že se mnozí Němci k těmto otázkám obrací zády a argumentují: „Oni přicházejí k nám, tak ať se přizpůsobí.“ Občané České republiky se zatím tak hojně s cizinci a rozdílnou kulturou nesetkávají, to však může být za pár let jiné. Měli bychom si uvědomit své předsudky vůči kulturám, které se za hranicemi

Čech nacházejí a postupně přicházejí. Je nutné se na určitou změnu v rozložení obyvatel připravit a přichystat podmínky pro úspěšné soužití různých národů.

V průběhu výzkumu a studování teorie jsem přicházela na nové skutečnosti, zajímavosti a problémy týkající se menšin. Práce je orientovaná pouze jedním směrem z mnoha možných, neboť na problematiku menšin je možno pohlížet z různých aspektů. V diplomové práci se objevují oblasti týkající se především sociologie, vzdělávání, jazykovědy a zahraniční politiky, jež mě provázeli během pětiletého studia na Pedagogické fakultě. Zpracovávání diplomové práce by se neobešlo bez kontaktů s tureckým a německým obyvatelstvem, díky nimž jsem získala potřebnou literaturu a rady, kde si obstarat materiály a dokumentaci týkající se zahraniční politiky, integraci a menšin. V celé práci a poznámkovém aparátu se často objevují internetové zdroje. Důvodem byla snadná dostupnost aktuálních dat a dokumentů výborně zpracovaných Spolkovou vládou Německo, statistickým úřadem, atd. Tématem turecké menšiny se aktivně zabývám více než tři roky, během té doby jsem získala cenné informace a knihy, obzvláště během půlročního stipendijního pobytu v Augsburgu díky vědecké zaměstnankyni univerzity Dr. Alev Tekinay, jež je sama tureckého původu.

V létě 2007, kdy jsem aktivně prováděla výzkum, se o mé činnosti dozvěděla Maggie Zurek, redaktorka místních novin „Donaukurier“, kterou zaujal název diplomové práce. Vzniklý novinový článek stručně charakterizoval záměr a popis mé práce, redaktorka také projevila zájem o výsledek výzkumu a požádala mě o jeho zveřejnění ve městě Geisenfeld. Evidentní zájem o to, jak probíhá integrace místní turecké menšiny, dokazuje, že téma integrace je tématem aktuálním a stále diskutovaným i ve městě Geisenfeld s počtem 9.715 obyvatel.

6 PŘÍLOHY

6.1 Tabulky

Tabulka č. 1

Zahraniční politika v Německu²⁶

Časová přímka	Společensko politický vývoj
Fáze 1: 1955-53	Nábor jako dočasné studium
1955	300 italských rolníků přichází do Stuttgartu, vybraných ze 600 uchazečů Iniciátor: spolek zemědělců Baden-Württemberg
Prosinec 1955	Smlouva o nájmu pracovních sil NDR-Itálie
1960	Smlouva o nájmu pracovních sil se Španělskem a Řeckem
1961	Smlouva o nájmu pracovních sil s Tureckem
1964	Smlouva o nájmu pracovních sil s Portugalskem
1965	Smlouva o nájmu pracovních sil s Tuniskem a Marokem
1968	Smlouva o nájmu pracovních sil s Jugoslávií
Fáze 2: 1973-79	Konsolidace studia cizinců
Listopad 1973	Zastaven příjem pracovních sil. Scelování rodinných příslušníků. Počátek diskuze o výhodách a nevýhodách studia cizinců.
Fáze 3: 1979-80	První integrační konspekty
1979	První pracovník Spolkové vlády odpovědný za cizince, Heinz Kuhn, požadoval uznání faktického přistěhovalectví a komunální volební právo pro cizince.
1980	Spolková vláda zamítá volební právo pro cizince a ulehčení udělení státního občanství mladistvým.
Fáze 4: 1981-90	Přelom v zahraniční politice
Prosinec 1981	SPD/FDP vláda předkládá koncept zahraniční politiky. Odůvodnění: Strach ze sociálního napětí.
Květen 1982	CDU/CSU – vládnoucí spolkové země předkládají návrh zákona na konsolidaci přílivu cizinců a požadavky na zpětnou připravenost.
Září 1982	Projev nedůvěry H. Schmidtovi (SPD). CDU/CSU už použila při přípravě důležité věci k tématu cizinců a k umělému vytvoření nálady proti sociálně liberální koalici.
Říjen 1982	Hlavní těžiště nové Spolkové vlády tvoří otázky cizineckých vztahů – stejně vedle zemědělství a zahraniční politiky.
1. duben 1990	Spolkový sněm se usnesl proti hlasům opozice na novém právu pro cizince, které vešlo v platnost 1. 1. 1991. Obsah: písemně stanoveno zastavení nábory pracovních sil, zahraniční životní partneři nemají samostatné právo na pobyt, žádné povolení na žádost o určení, odmítnutí dvojího občanství.
Fáze 5: 1990-95	Od zahraniční politiky k azylové politice
1990	Sříd zájmu debaty se přesouvá na žadatele o azyl a uprchlíky. Opakují se debaty z počátku osmdesátých let.

²⁶ Údaje v tabulce jsou upraveny podle dokumentu na webových stránkách „Zemské centrály pro politické vzdělávání“ (Landeszentrale für politische Bildung). URL: <http://www.buergerimstaat.de/>, 24. 2. 2008

Červenec 1991	Pověřenec Spolkové vlády pro integraci zahraničních zaměstnanců, Liselotte Funke (FDP), odstupuje. Odůvodnění: politická bezkonceptnost vlády a narůstající nenávisť vůči cizincům.
Listopad 1991	Cornelia Schmalz-Jakobsen (FDP) novým zahraničním pověřencem.
1992/93	Násilné činy vůči cizincům v Lichtenhagen/ Rostock, Hoyerswerda, Moelln, Solingen.
	Ve volební kampani se a se změnou Spolkové vlády obnovena diskuse o dvojitým občanství.
Od 1997	Kampaně CDU/CSU proti dvojitým občanství. Po vítězství ve volbách CDU v Hesensku časově omezené dvojí občanství pro zahraniční děti narozené v Německu.
Fáze 6: 1998-2004	„Boj o přistěhovalecký zákon“
1. 1. 2000	Právo na státní příslušnost (dvojí občanství pro děti narozené v Německu)
1. 1. 2005	Vstoupil v platnost zákon o přistěhovalectví

Tabulka č. 2

Obyvatelstvo podle pohlaví a národnosti v letech 2003 – 2006²⁷

obyvatelstvo	jednotka	2003	2004	2005	2006
celkem	1 000	82 531,7	82 500,8	82 438,0	82 314,9
muži	1 000	40 356,0	40 353,6	40 340,0	40 301,2
ženy	1 000	42 175,6	42 147,2	42 098,0	42 013,7
Němci	1 000	75 189,9	75 212,9	75 148,8	75 059,0
muži	1 000	36 515,9	36 567,1	36 576,5	36 563,8
ženy	1 000	38 673,8	38 645,7	38 575,4	38 495,2
cizinci	1 000	7 341,8	7 288,0	7 289,1	7 255,9
muži	1 000	3 840,1	3 786,5	3 766,5	3 737,4
ženy	1 000	3 501,8	3 501,5	3 522,6	3 518,5

²⁷ Data uvedena v tabulkách č. 2 a 3 jsou uveřejněna na webových stránkách „Statistického Spolkového úřadu Německa“ (Statistisches Bundesamt Deutschland). URL: <http://www.destatis.de/> a <http://www.statistik-portal.de/>, 23. 2. 2008

Tabulka č. 3

Cizinci podle Spolkových zemí Německa

Spolková země	obyvatelstvo	cizinci	
	celkem		z toho % podíl
rok/měsíc/den	31.12.2006		
Baden-Württemberg	10.738.753	1.271.211	11,8
Bayern	12.492.658	1.178.577	9,4
Berlin	3.404.037	472.653	13,9
Brandenburg	2.547.772	66.313	2,6
Bremen	663.979	84.147	12,7
Hamburg	1.754.182	248.246	14,2
Hessen	6.075.359	685.013	11,3
Mecklenburg-Vorpommern	1.693.754	39.517	2,3
Niedersachsen	7.982.685	530.716	6,6
Nordrhein-Westfalen	18.028.745	1.914.424	10,6
Rheinland-Pfalz	4.052.860	312.905	7,7
Saarland	1.043.167	86.461	8,3
Sachsen	4.249.774	120.708	2,8
Sachsen-Anhalt	2.441.787	46.386	1,9
Schleswig-Holstein	2.834.254	151.354	5,3
Thüringen	2.311.140	47.318	2,0
Deutschland	82.314.906	7.255.949	8,8

Tabulka č. 4 (viz Přílohy, graf č. 1)

Cizinci podle nejčastější státní příslušnosti, podle země narození k 31.12.2007²⁸

Státní příslušnost	narození v Německu	v %	narození v cizině	v %	celkem
Turecko	576.200	33,6	1.137.351	66,4	1.713.551
Itálie	158.686	30,0	369.632	70,0	528.318
Polsko	14.133	3,7	370.675	96,3	384.808
Srbsko a Černá hora	76.772	23,2	253.836	76,8	330.608
Řecko	81.516	27,6	213.375	72,4	294.891
ostatní státy	437.243	12,5	3.055.460	87,5	3.492.703
celkem	1.334.550	19,9	5.400.329	80,1	6.744.879

²⁸ Uvedená data v tabulce č. 4 - 8 jsou uveřejněna na webových stránkách „Spolkového úřadu pro migraci a uprchlíky“ (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge). URL: <http://www.bamf.de/>, 23. 2. 2008

Tabulka č. 5

Noví účastníci kurzů 2005 a 2006 podle typu oprávnění

	2005	2006	celkem	v %
„noví přistěhovalci“ (Neuzuwanderer)	29.087	42.236	71.323	28,7
z toho povinní	21.269	33.224	54.493	21,9
„staří přistěhovalci“ (Altzuwanderer)	78.554	67.197	145.751	58,6
z toho povinní	9.753	16.196	25.949	10,4
z toho připuštění	68.801	51.001	119.802	48,2
Spätaussiedler	23.087	8.521	31.608	12,7
celkem	130.728	117.954	248.682	100,0
Podíl účastněných žen	61,4%	65,5%	63,3%	

Tabulka č. 6

Integrační kurzy v roce 2007

běžné kurzy	9.800
účastníci	140.803
schválení zřizovatelé kurzů	1.851

Tabulka č. 7

Absolventi kurzů v roce 2006 a účastníci kurzů k dni 31.12.2006 podle státní příslušnosti

Státní příslušnost	absolventi kurzů v roce 2006	in %	účastníci kurzů ke dni 31.12.2008	v %
1. Turecko	10.904	14,3	37.692	26,8
2. Ruská federace	10.895	14,3	10.907	7,7
3. Ukrajina	5.309	6,9	5.805	4,1
4. Polsko	2.213	2,9	4.671	3,3
5. Kazachstán	4.116	5,4	3.776	2,7
6. Srbsko a Černá hora	1.355	1,8	3.592	2,6
7. Irák	1.700	2,2	3.544	2,5
8. Thajsko	1.117	1,5	3.513	2,5
9. Vietnam	1.171	1,5	2.707	1,9
10. Maroko	662	0,9	2.619	1,9
ostatní státní příslušnost	22.517	29,5	53.525	38,0
součet	61.959	81,1	132.351	94,0
s připočtením Spätaussiedler	14.442	18,9	8.452	6,0
celkem	76.401	100,0	140.803	100,0

Tabulka č. 8

Absolventi kurzů a účastníci zkoušek

období	absolventi kurzů	z toho			
		zkoušek zúčastněno	%	zkoušku obstálo	%
2005	31.478	17.482	55,5	12.151	38,6
2006	76.401	50.952	66,7	36.599	47,9
2005 +2006	107.879	68.434	63,4	48.750	45,2

Tabulka č. 9

Kvóta nezaměstnanosti cizinců a Němců v Německu k 31.12.2007²⁹

měsíc	kvóta nezaměstnanosti v %					
	celkem		cizinci		Němci	
	vztaženo na všechny závislé zaměstnané osoby	změna oproti minulému roku v %	vztaženo na všechny závislé zaměstnané osoby	změna oproti minulému roku v %	vztaženo na všechny závislé zaměstnané osoby	změna oproti minulému roku v %
2005	13,0	+1,3	25,2	+4,8	11,9	+0,9
2006	12,0	-1,0	23,6	-1,5	11,0	-0,9
2007	10,1	-1,9	20,2	-3,4	9,3	-1,7

²⁹ Upravená data v tabulce č. 9 jsou uveřejněná na webových stránkách „Statistického Spolkového úřadu Německa“ (Statistisches Bundesamt Deutschland) a „Statistického úřadu Spolku a zemí“ (Statistische Ämter des Bundes und der Länder).

URL: <http://www.destatis.de/> a <http://www.statistik-portal.de/>, 14. 3. 2008

Tabulka č. 10 (viz Přílohy, graf č. 2)

Počet obyvatel v Geisenfeldu³⁰

rok	počet obyvatel
1900	1849
1916	1767
1919	2056
1925	2094
1939	2338
1945	3054
1949	3481
1960	2825
1966	3241
1969	3267
1971	5308
1978	7124
1980	7124
1990	8021
1992	8520
1993	8546
1994	8666
1995	8817
1996	8913
1997	8921
1998	9061
1999	9165
2000	9280
2001	9478
2002	9440
2003	9602
2004	9634
2005	9645
2006	9707
2007	9715

Tabulka č. 11 (viz Přílohy, graf č. 3)

Věkové rozložení tureckého obyvatelstva k červenci 2007

věková skupina	muži	ženy	celkem
0 - 19	33	33	66
20 - 49	43	42	85
55 - 85	12	12	24
celkem	88	87	175

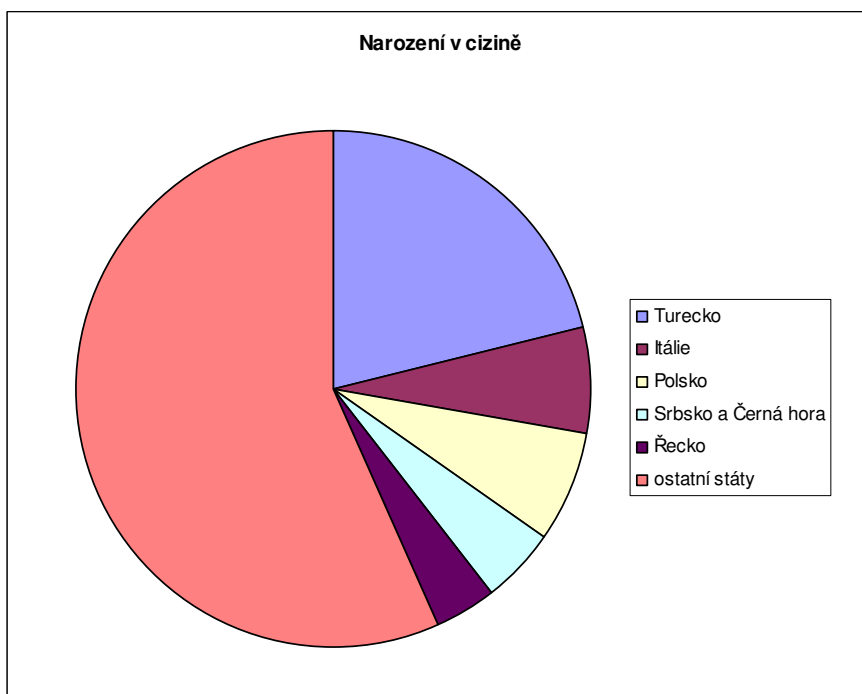
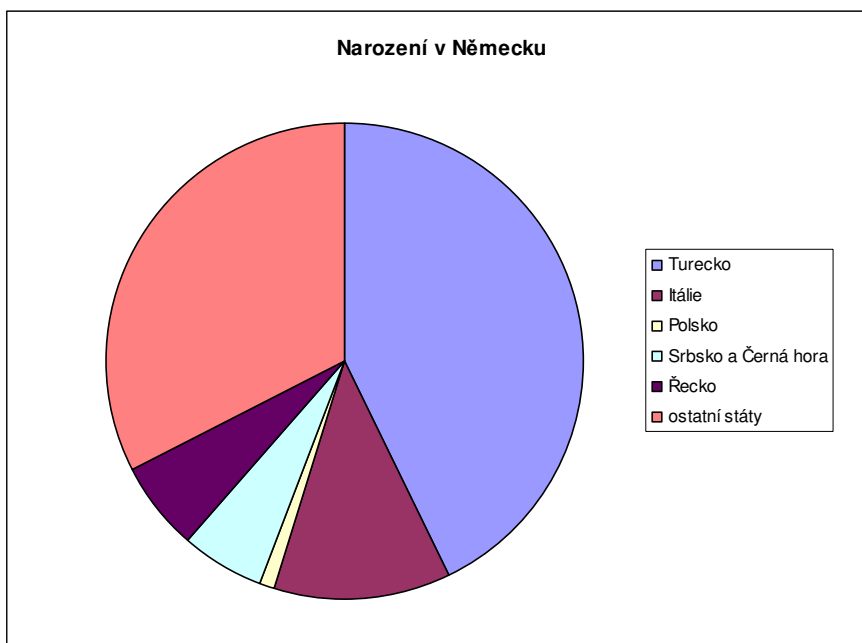
³⁰ Upravená data v tabulce č. 10 jsou uveřejněná na webových stránkách města Geisenfeld a Wikipedia.

URL: <http://www.geisenfeld.de/index.php?id=0,35> a <http://de.wikipedia.org/wiki/Geisenfeld>, 23. 2. 2008

6.2 Grafy

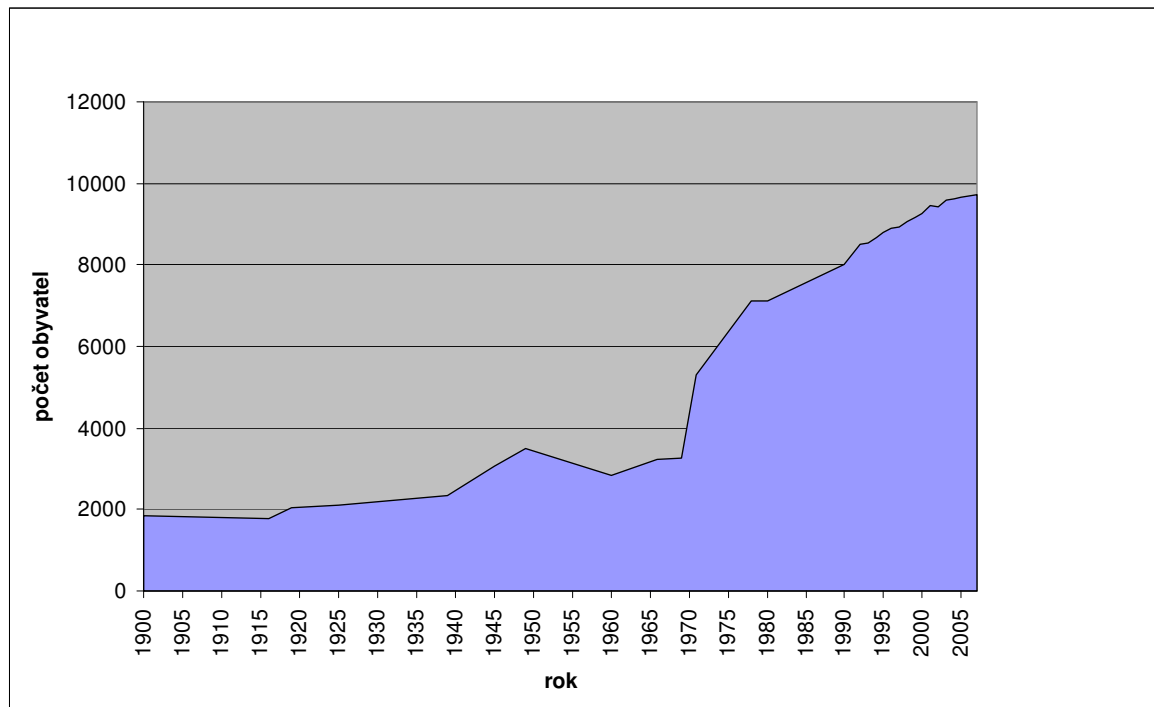
Graf č.1 (k tabulce č. 4)

Cizinci podle nejčastější státní příslušnosti, podle země narození k 31.12.2007

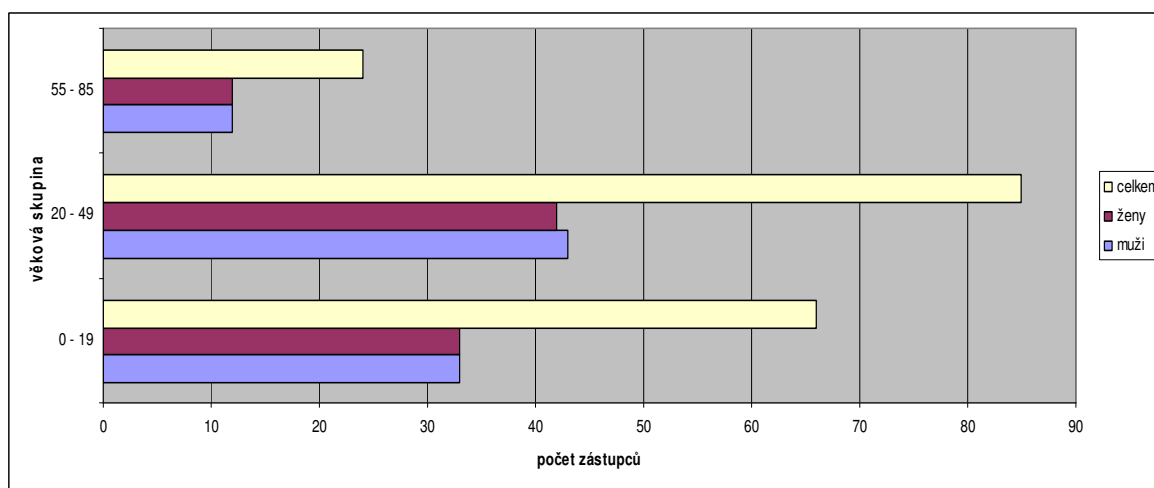
Graf č. 2 (k tabulce č. 10)

Počet obyvatel v Geisenfeldu

Graf č. 3 (k tabulce č. 11)

Věkové rozložení tureckého obyvatelstva k červenci 2007

6.3 Fotografie

Fotografie č. 1

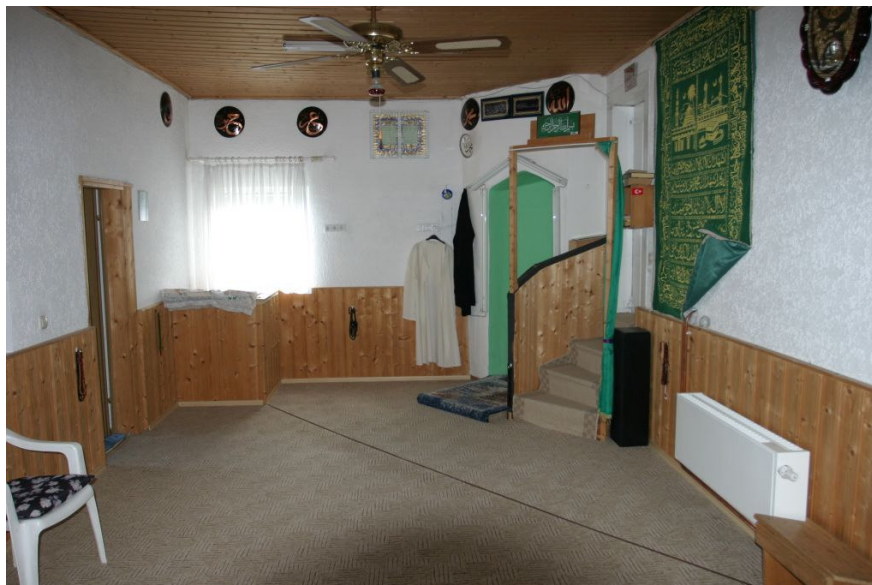
Provizorní mešita ve městě Geisenfeld

Nenápadný dům se stodolou, kde se pravidelně scházejí místní vyznavači islámu.

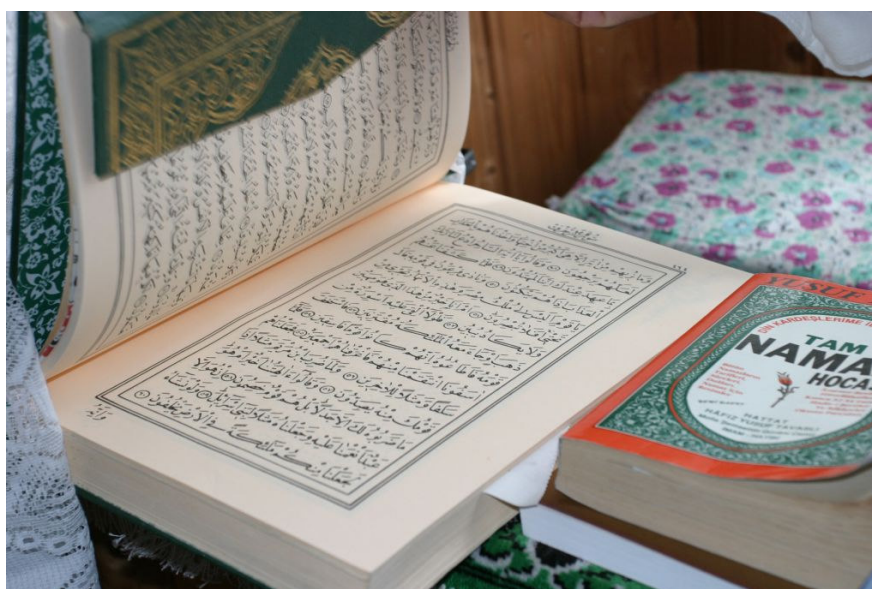
Fotografie č. 2

Interiér mešity

Fotografie č. 3

Modlitební knihy

Fotografie č. 4

Místní turecký obyvatel v mešitě

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Hafez, K. Der Islam und der Westen. Anstiftung zum Dialog. Frankfurt am Main: Fischer Verlag , 1997. ISBN. 3-631-54656-4

Höfeld, V. Die Türkei und die Türken in Deutschland. Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag, 1982.

Ibrahim, S. Die Ausländerfrage in Deutschland. Fakten, Defizite und Handlungsimperative. Frankfurt am Main: Verlag für Akademische Schriften, 1997. ISBN 3-88864-242-6

Kivanç, C. Memorandum über die türkische Minderheit in Deutschland und ihre Integrations- und Rückkehrprobleme. Münster: Institut für Genossenschaftswesen der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster, 1982.

Klee, E. Gastarbeiter. Anlysen und Berichte. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1981.

Meier-Braun, Karl-Heinz, Yüksel Pazarkaya (Hrsg.). Die Türken, Berichte und Informationen zum besseren Verständnis der Türken in Deutschland. Frankfurt/M, Berlin: Ullstein, 1983. ISBN 3-548-34132-2

Petrusek, M. a kol. Velký sociologický slovník. 1. vydání A-O, Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1

Petrusek, M. a kol. Velký sociologický slovník. 2. vydání P-Ž, Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5

Schmidt, A., Korte, H. Migration und ihre sozialen Folgen. Hannover: Volkswagenwerk, 1983.

Soymen, A. Kleiner Katechismus. Verlag Präsidium für Religiöse Angelegenheiten. Ankara, 2001.

Příbáň, J. Jací jsme a jací můžeme být. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-30-X

Uhlig, Otto: Die ungeliebten Gäste. Ausländische Arbeitnehmer in Deutschland. München: Preager Verlag, 1974

Internetové zdroje:

Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Spolkový úřad pro migraci a uprchlíky):

URL: <http://www.bamf.de/>

Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Integration (Spolkový úřad pro migraci a uprchlíky, Integrace):

URL: <http://www.integration-in-deutschland.de/>

Bundesregierung (Spolková vláda)

URL: <http://www.bundesregierung.de/>

Bundeszentrale für politische Bildung (Spolková centrála pro politické vzdělávání):

URL: <http://www.bpb.de/>

Das Auswärtige Amt (Ministerstvo zahraničních věcí):

URL: <http://www.auswaertiges-amt.de/>

Deutscher Verein für öffentliche und private Fürsorge e.V. (Německý spolek pro veřejné a soukromé zaopatření):

URL: <http://www.deutscher-verein.de/>

Der Bürger im Staat, Landeszentrale für politische Bildung, Baden-Württemberg (časopis v elektronické podobě):

URL: <http://www.buergirimstaat.de/>

Ministerstvo vnitra:

URL: <http://www.mvcr.cz/>

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna:

URL: <http://www.psp.cz/>

Statistisches Bundesamt Deutschland (Statistický Spolkový úřad Německo)

URL: <http://www.destatis.de/>

Statistische Ämter des Bundes und der Länder (Statistické úřadz Spolku a zemí)

URL: <http://www.statistik-portal.de/>

Türk Portal:

URL: <http://www.turkdunya.de/>

Universität Hamburg, BLK-Programm Förderung von Kindern und Jugendlichen mit Migrationshintergrund:

URL: <http://www.blk-foermig.uni-hamburg.de/>

Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky:

URL: <http://www.uhncz.cz/>